

GLASILO ZVEZE ZDROZENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Že prvi kongres pravnikov proti zastaranju vojnih zločinov

Sklep vlade Zvezne republike Nemčije, da bo s pričetkom maja letos zastaral pregon nacističnih vojnih zločinov na podlagi nemškega kazenskega zakonika iz leta 1871 — po slednjem pregon kaznivih dejanj zastarava v roku 20 let — je povzročil v svetovni javnosti ostre reakcije, posebno v državah, ki so bile med drugo svetovno vojno žrtve nacističnega nasilja.

V mnogih prizadetih državah in celo v nekaterih krogih Zahodne Nemčije sklep bonnske vlade močno grajajo. Kritika je v glavnem usmerjena v dve osrednji točki, prvič: obsoja se postopku bonnske vlade, s katerim se pojem vojnih zločinov, v pogledu pravnega zastaranja, izenačuje s pojmom običajnega kaznivga dejanja; drugič: opaziti je nasprotovnanja pravici Zahodne Nemčije, ki se je namenila odločiti o vojnih zločinih na podlagi internih zakonov, čeprav iz preteklega stoletja. Slednji nasprotujejo normam mednarodnega prava — spominimo se samo, da se je ZR Nemčija pridružila Ženevskim konvencijam za zaščito vojnih žrtv, ki so bile sprejete leta 1949 in se zavezala, da bo konvencije spoštovala in ter posledno naspetujejo tudi ustavi ZR Nemčije, ki določa, da so splošna načela mednarodnega prava v celoti obvezna in da imajo večjo moč kot notranji zakoni.

Vlada Sovjetske zveze je v svojem odgovoru 25. decembra lani jasno osvetlila pravno, politično in moralno plešo zastaranja vojnih zločinov. Dejstvo je, da bodo vlade ZDA, Velike Britanije in Francije morale vplivati na bonnsko vlado pri upoštevanju Moskvske deklaracije iz leta 1943, Mednarodnega sodišča v Nürnbergu in ustrezne resolucije Združenih narodov. Tudi zavezniške sile so odgovorne, piše sovjetska vlada v svojem odgovoru, da se norme mednarodnega prava upošteva v Nemčiji, čeprav so bile okupirane po kapitulaciji leta 1945. Gotovo je, da z umikom zavezniških okupacijskih enot niso prenehale obveznosti Zavezne Nemčije kot premagane države. Tako je, skozi prizmo pravne stvarnosti, dolžnost pregona vojnih zločinov prešla z zavezniških okupacijskih oblasti na vlado Zahodne Nemčije.

Zanimivo bo, če ob spornem vprašanju o zastaranju vojnih zločinov, ki se je pojavilo dvajset let po zmagi protihitlerjeve koalicije, osvetlilo nekaj značilnosti našega, jugoslovanskega deleža k teoretični opredelitvi pojma vojnega zločina.

Prvi kongres pravnikov od 11. do 13. avgusta 1944 v osvobodjeni Glini pri Zagrebu je bil velikega pomena za teoretično izgradnjo pravnega sistema nove Jugoslavije; potekal je v času, ko dr. Mato Jakič, advokat in ogrožen boji z okupatorjem. Udeležilo se ga je 164 delegatov, med njimi tudi dr. Culinić, referent za sodstvo ZAVNOH, dr. Vladimir Bakarić, pomočnik poveljnika za zunanje zadeve v začasni vladi nove Jugoslavije, Franc Krol, poveljnik za pravosodje NKZ, dr. Boris Jakič, advokat in bivši francoski konzul v Rovinju, in drugi. Na dnevnem redu kongresa je bila tudi točka, ki je obravnavala teoretično predpostavko in analizo vojnega zločina. Vsi referati o tej točki dnevnega reda so temeljili na zavezniških normah mednarodnega prava, obveznih za vse vojaške sile stranke, predvsem pa na določilih Moskvske konference iz leta 1943. Udeleženci kongresa-pravniki so se pri razpravljanju o vsebini vojnega zločina lahko poslužili za vojne razmere dovolj izdelane pravne osnove in prakse organiziranega revolucionarnega sodstva ter se lahko v polni meri opirali na neopredeljena dokaza o storjenih vojnih zločinih v naši državi.

Razprave na kongresu so rodile pomemben element vrednotenja vojnih zločinov. Deklaracija Moskvske konference se je nanašala samo na nemške vojske, vojske in člane nacistične stranke, medtem ko so udeleženci stranke, predvsem pa na določilih Moskvske konference iz leta 1943. Udeleženci kongresa-pravniki so se pri razpravljanju o vsebini vojnega zločina lahko poslužili za vojne razmere dovolj izdelane pravne osnove in prakse organiziranega revolucionarnega sodstva ter se lahko v polni meri opirali na neopredeljena dokaza o storjenih vojnih zločinih v naši državi.

Na prvem kongresu pravnikov v Glini je kot smernica pri razpravah služila tudi naša Uredba o vojnih sodiščih iz maja 1944. Uredba je poznala štiri skupine oseb, katere je stela v pojem splošnih vojnih zločincev, oziroma sovržnikov države:

1. začasniki, organizatorji, vodje, pomožniki in neposredni izvrševalci množičnih ubojev, mučenj, pregonov, izseljevanj, vodenja v taborišča in na prisilno delo, požiganja, ropanja...
2. osebe, ki nečloveško izkoriščajo ljudi za prisilno delo...
3. funkcijonarji terorističnih organizacij in terorističnih oboježenih skupin okupatorja ali domačinov v službi okupatorja...
4. vsi, ki so sodelovali pri mobilizaciji ljudstva za sovržnikovo vojsko. Veljavni jugoslovanski Kazenski zakonik ima mnogo skupnih potez z omenjeno uredbo o vojnih sodiščih, kar zadeva proučevanje vojnih zločinov. Zakonik določa v posebnem poglavju kazniva dejanja zoper človečnost in mednarodno pravo. OZN in Ženevske konvencije iz leta 1948 in 1949, je ratificiral nekdanji Prezidi ljudske skupščine FLRJ leta 1950.

Kongres pravnikov je tako definiral pojem vojnega zločina:

»Vojni zločin je vsako delovanje sovržnika, to je pripadnika ali pomagača fašistično-hitlerjevske vojske, oblasti ali ustanove, nad prebivalstvom ali zasebno lastnino v okupiranih deželah, ki je namenjeno proti življenjskim ciljem podjarmljenega ljudstva ali proti njegovi borbi za obstoj.« Sestavine te definicije, ki vsebuje dvoje težkih kaznivih dejanj: dejanja proti miru in človečnosti in vojni zločini — kršitve pravil o vojskovanju, je pozneje osvojila Komisija za mednarodno pravo OZN in do prišlo do izražanja v sodnih Mednarodnega sodišča v Nürnbergu.

Upravičeno stališče, da vojni zločini ne morejo zastarati tudi s pravnega stališča — ne izhaja samo iz občutka pravičnosti, temveč ga preveča tudi duh zavezniške deklaracije o vojnih zločinih iz leta 1943. Na kongresu v Glini so v duhu Moskvske deklaracije menili: »... zločincem je treba soditi v krajih, kjer se storil zločin, toda noben zločin ne bo uspel zaslužiti kazni, ker ga bodo zavezniške sile preganjale do konca sveta in ga izročile v roke njegovega tožnika...«

Res je, da Moskvska deklaracija izrecno ne določa, da pregon vojnih zločinov ne more zastarati, vendar prav izraz »... čeprav do konca sveta...« iz Moskvske deklaracije in določa časovno neomejenost zastaranja. Poleg tega sarna definicija in pravna določitev vsebine vojnih zločinov po mednarodnih normah postavlja ostro

in razločno mejo med kaznivim dejanjem vojnega zločina in običajnim kaznivim dejanjem. Tako je nemogoče govoriti o upravičenosti uporabe neke interne pravne norme o običajnih kaznivih dejanjih za novo kategorijo, katere zakon pravzaprav ne pozna, pač pa zanjo veljajo norme mednarodnega prava. Jasno je, da obstajajo tudi pravni elementi — poleg elementov humanosti — ki dopolnilno argumentirajo nevdržnost stališča bonnske vlade o ustavitvi pregona vojnih zločinov. Zadnje vesti, da Bonn »obrača plašč po vetru«, ko sedanj in bivši nemški kancler izjavljata, da naj bi podaljšali preganjanje nacističnih zločincev v ZR Nemčiji za štiri leta, prav tako pomenijo posek v oči demokratičnim in naprednim silam v svetu, ki v sklepu bonnske vlade vidijo nevarnost povratka najhujšega. Zato moramo predvsem države s težkimi izkušnjami iz zadnje svetovne vojne zastaviti vse sile, da preprečimo izvršitev sklepa bonnske vlade.

Z. C.

PROTESTNA RESOLUCIJA GLAVNEGA ODBORA ZVEZE DRUŠTEV PRAVNIKOV SLOVENIJE

Nobena država nima pravice razglasiti vojne zločine za zastarane

Glavni odbor Zveze društev pravnikov SR Slovenije je na svojem plenarnem zasedanju dne 5. 2. 1965 razpravljal o izjavi vlade Zvezne republike Nemčije, po kateri naj bi dne 8. maja 1965 zastarala vsa, tudi najhujša vojna hudodelstva in hudodelstva zoper človečnost.

Glavni odbor Zveze društev pravnikov SR Slovenije izjavlja ob tem naslednje:

1. Vojna hudodelstva in hudodelstva zoper človečnost se po

svoji naravi in obsegu, po svoji organiziranosti in po kar najbolj brutalnih sredstvih, ki so bila uporabljena za njihovo izvrševanje, bistveno razlikujejo od vseh drugih kaznivih dejanj, za katera pozna kazensko pravo institut zastaranja.

2. Zaradi takšne narave so vojna hudodelstva zoper človečnost dejanja, ki so naperjena zoper elementarne pogoje za obstoj človeštva sploh. Zato sta pregon in kaznovanje teh hudodelstev nujno elementarne pogoje za obstoj človeštva sploh. Zato sta pregon in kaznovanje teh hudodelstev nujno elementarne pogoje za obstoj človeštva sploh. Zato sta pregon in kaznovanje teh hudodelstev nujno elementarne pogoje za obstoj človeštva sploh. Zato sta pregon in kaznovanje teh hudodelstev nujno elementarne pogoje za obstoj človeštva sploh.

3. S temi mednarodnimi pravnimi akti so postali: definicije vojnih hudodelstev, njihov pregon in kaznovanje, ekstradicija vojnih hudodelstev ter prepoved azila, veljavno mednarodno pravo z univerzalno obveznostjo za vse države, članice OZN.

4. Glede pregona, kaznovanja, ekstradicije in izkoreninjenja nemškega militarizma in nacizma veljajo za Nemčijo še posebni pravni predpisi, zlasti Zakon šte. 10 Zavezniškega kontrolnega sveta z dne 20. 12. 1945 in navodilo teja sveta šte. 38 z dne 12. oktobra 1946. S prenosom okupacijske oblasti na organe Zvezne republike Nemčije so nanje prešle tudi vse obveznosti glede pregona vojnih hudodelstev, njihovega kaznovanja in dokončne likvidacije nemškega militarizma in nacizma. Te obveznosti je ZR Nemčija tudi formalno priznala z do-

ločbami svojega temeljnega zakona (Grundgesetz) št. 25 in 139).

5. Nobeden izmed omenjenih pravnih predpisov do danes še ni bil razveljavljen oziroma kako drugače ni izgubil veljave. To je razumljivo spričo narave teh hudodelstev, zaradi katere so zavezniški voditelji med vojno in po njej večkrat slovesno izjavili, da bodo storilci teh dejanj preganjani kjerkoli in kadarkoli, do zadnjih kotičkov zemeljske oble. Postulat človečnosti ima takšno veljavo, da se mu je na tem področju mednarodnega prava moralo umakniti celo načelo, da kazenskopravni predpisi nimajo retroaktivne veljave. To pomeni, da veljajo predpisi o preganjanju in kaznovanju vojnih hudodelstev ter hudodelstev zoper človečnost ne glede na to, kdaj je bilo dejanje storjeno in da tudi nimajo konca veljave. Odtod pa nedvomno izhaja tudi, da za vojna hudodelstva zoper človečnost ne more veljati institut zastaranja, kakor je poznan v notranjem kazenskem pravu posameznih držav.

6. Očitno je torej, da nima nobena država ne pravice ne dolžnosti z enostranskim aktom notranjega prava razglasiti ta hudodelstva za zastarana. Takšen enostranski akt katerekoli države bi pomenil kršitev veljavnega mednarodnega prava. Zaradi tega bi moglo priti do zastaranja vojnih hudodelstev edinele »podlagi novega mednarodno-pravnega akta takšne univerzalne narave, kakršni so prej navedeni akti o pregonu in kaznovanju vojnih hudodelstev.

To velja še tem bolj za Zvezno republiko Nemčijo, ki jo vežejo mednarodno pravo splošne veljave, posebni pravni predpisi, ki so bili sprejeti izključno za Nemčijo. Temeljni zakon ZR Nemčije in ne nazadnje moralne in politične obveznosti, ki jih ta država ima do človeštva sploh in ki jih ima še posebej zato, ker je sprejela obveznost dokončno likvidirati prosluti nemški militarizem in nacizem.

7. Slovenski pravniki ugotavljajo, da Zvezna republika Nemčija svojih obveznosti glede pregona in kaznovanja vojnih hudodelstev, kakor tudi glede likvidacije nemškega militarizma in nacizma, ni resno in dosledno izpolnjevala. Zato bi uresničitev

načrtov o zastaranju vojnih hudodelstev na ozemlju ZR Nemčije je pom. lla razen očitne kršitve mednarodnega prava tudi akt splošne amnestije za najhujše vojne hudodelce, ki doslej spričo skromno prizadevanj pravosodnih organov še niso bili odkriti

Obeta se nam ukinitvev okrajev

V desetih letih so se naše komune vzpredno s samoupravnim sistemom tako razvile in prevzele nase toliko funkcij, da med njimi in republiko ni več potrebna vmesna stopnja. To pomeni, da je treba okraje odpraviti, kar so nakazala že ustavna določila. Po novi ustavi je namreč okraj dobil nalogo, da skrbi predvsem za krepitev občin in da predstavlja skupnost komun na svojem območju. Ker so okraji to nalogo opravili, je povsem logično, da je napočil čas, ko niso več potrebni.

V ljudskih republikah Črni gori in Makedoniji so okraje že odpravili, pri nas pa jih bodo v bližnji prihodnosti, potem ko bo skupščina SRS izglasovala spremembo določil republiške ustave, ki zadevala okraj.

ne sojeni. Tako obstaja resna nevarnost, da bi po 8. maju 1965 dvignili glave tisoči bivših nacističnih veljavok — vojnih hudodelcev, ki se danes skrivajo pod tujimi imeni v ZR Nemčiji in po drugih zlasti južnoameriških državah. Ko Zvezna republika Ne ija ob enem dopušča na svojem ozemlju tudi sicer neonacistično, zarotniško in revanšistično dejavnost, bi vse to lahko vodilo do prave renesance nacizma po 8. maju 1965. Tako protesti proti zastaranju vojnih hudodelstev niso izraz maščevalnosti zaradi tega, kar smo doživeli v prefektoški, temveč izraz zasl. Ojlenosti za bodočnost človeštva.

Slovenski pravniki kot sestavni del slovenskega naroda, ki je doživljal in pretrpel vse vrste grozovitih vojnih hudodelstev in nad katerim so izvajali celo hudodelstvo genocida, protestiramo proti načrtu Zvezne republike Nemčije o zastaranju vojnih hudodelstev.

GLAVNI ODBOR
ZVEZE DRUŠTEV
PRAVNIKOV SRS

• Tisk revolucije
Število publikacij je postopoma naraščalo. V letu 1941 jih je bilo 83, v 1942. letu 458, v 1943. letu 1504, v 1944. letu 3811, v letu 1945 pa 2666. Brez označbe leta (na mnogih publikacijah iz razumljivih razlogov tudi kraj in označen) jih je bilo 1587.
»Komunist« — 5. II. 1965

• Izvirna zamisel
Učitelji in učenci osnovne šole v Popovem mostu na Sutjeski so prišli na res originalno zamisel. Sklenili so zasadi 3300 mladih borovnih sadik po tereh, na katerih so se v prejšnji vojni odigravale odtične borbe. Ti borbi naj bi simbolično predstavljali število borcev, pokopanih v skupni spominski grobnici na Tjentištu.
»Politika« — 5. II. 1965

• Slabotno izobraževanje
Pokazovalci, da je v nekaterih občinah več kot polovica zaposlenih brez končane osemletne šole, da ni sistematičnega programa izobraževanja in da imajo delovne organizacije mlačen odnos do šol in izobraževanja, zgovorno dokazujejo, da je izobraževanje v velikem razkoraku s potrebami našega razvoja... Tako so n. pr. v občini Radovljica v te namene delovne organizacije porabile do konca lanskega septembra le 19 milijonov dinarjev, ali 5,7 odstotka vseh razpoložljivih sredstev.
»Delo« — 7. II. 1965

• Čemu take razlike?
»Vem za Bosno in Hercegovino, da tamka dobivajo književniki za vsako objavljeno knjigo še pol honorarja od sekretariata za kulturo in prosveto, da srbski književniki dobivajo ob takih priložnostih stipendijo za dve leti v mesečnem znesku po 35.000 dinarjev. Ne vem, kako pa je s tem drugod. Nemara, da tega še marsikdo ne ve.«
Slavko Mihalič — »Delo« 6. II. 1965

• Nestrokovnost in izobraževanje
Se vedno nimamo izdelanega sistema izobraževanja kadrov za potrebe kulture. Voditelji številnih kulturnih ustanov so nestro-

kovni ljudje. Nestrokovno je tudi dokajšnje število organizatorjev in propagatorjev kulture. Sprico pomanjkanja usposobljenih voditeljev amaterskih družen in oblika kulturne dejavnosti že leta počiva, podlaga so ji improvizacijske in njo se uresničujeta laične koncepcije. Počitnice odpraglasbene in druge umetniške ustanove bi morale neposredno sodelovati pri razvijanju amaterskega ukvarjanja s kulturo.
»Komunist« — 5. II. 1965

• Kje so vzroki?
Od 491 osemletnih šol jih je 180 na razmeroma zaostalih in odmaknjenih področjih. Osemletke konča le nekaj nad 60 odstotkov mladincev, čeprav je v svetu znano, da je le 13 odstotkov solarjev intelektualno nesposobnih za osvojitve tega znanja. Potakni tudi kažejo, da je 70 odstotov otrok, ki pri nas ne končajo osemletke, iz družin delavcev in kmetov s podpopprečnimi dohodki.
»Delo« — 10. II. 1965

• Vse za pravico!
Zaskrbljujoč je podatek, da se zaradi vsake tožbe na sodišču pojavlja povprečno sedem ljudi v vlogah advokatov, tožilcev, tožnih in priči, kar pomenja, da za 1435 predmetov (zaintere in klevete) pride letno na sodišče enajst tisoč ljudi. Če se upoštevamo, da morajo priti tudi večkrat, si lahko predstavljamo, koliko časa gre v izzubo na spdniskih hodnikih.
»Beogradska deljba« — 31. I. 1965

• Samo 14 članov ZK
V največjem industrijskem podjetju v občini Grosuplje, v tovarni »Motvoz in platno«, je od 500 zaposlenih delavcev samo 14 članov ZK. Se pred nekaj leti pa je osnovna organizacija v tem podjetju štela 45 članov.
»Delo« — 11. II. 1965

• Porazna ugotovitev
Kako pereči so problemi družbenega standarda v komuni Lukavec se vidi tudi iz naslednjih podatkov: 35 odstotkov prebivalcev je nepismenih in med temi je 4000 nepismenih med 10 in 35 leti starosti; v tem šolskem letu nad 200 otrok od 7 do 15 let ne obiskuje osnovne šole; knjižna zaloga edine javne knjižnice je dvakrat manjša od jugoslovanskega povprečja na prebivalca; na enega državljanca odpade skoraj dvakrat več prebivalcev, kot je republiško povprečje; na leto zgrade 70 stanovanj in družbeni lasti, samo lani pa je bilo vloženih 460 prošenj za stanovanje; nerazvito trgovinsko omrežje na območju komune lahko vsrka samo 57% kupne moči prebivalstva.
»Komunist« — 5. II. 1965

OBČANOVA BELEŽNICA

Marca in aprila meseca letos bomo spet volili... Polovici občinskih, republiških in zveznih poslancev je v skladu z novim volilnim zakonom potoke mandat. Zapustili bodo skupščinske dvorane, njihova mesta pa bodo zasedli drugi. Na njihova mesta bodo prišle »sveže« moči, novi ljudje.

Mehanizem našega državnega samoupravljanja iz dneva v dan meče na površje nove ljudi, nove kadre, ki se uveljavljajo v vsakdanjem družbenem življenju. Ni dneva, da ne bi silili za novo

Spet bomo volili

Imena, ki se bodisi s svojim delom na delovnem mestu za stroji, ali pa v družbeno-političnem življenju, tako ali drugače uveljavljajo. In prav je tako! Naše presnavljajoče se družbeno življenje je tako bogato in raznovrstno, da nudi siehernemu človeku možnosti uveljavljanja na najrazličnejših tistiših.

Volili bomo torej — polovico novih!

Seveda je od temeljnih priprav, od pravilnega evidentiranja in še drugih človeških odvisno, kakšni bodo novi poslanci. Poročila iz vseh krajev Slovenije pričajo, da so se tega ni kaj lahkega in še manj nezahvalnega dela lotili z vso resnostjo. Obstajalo sicer razne skrajnosti, da ponekod, kjer so prav problemi družbenega standarda in podobnega najbolj v ospredju, volivci in družbeno-politične organizacije predlagajo

zelo malo žena. To vsekakor ni prav. Kajti uspešno, vsestransko delo občinskih, republiških in zveznih predstavniških teles. Tak, da bo siehermo področje našega bogatega družbenega in gospodarskega življenja pravilno zastopano in da bo našo svoje mesto v razpravah. Kajti brez tega — se lahko delovanje predstavniških teles usmeri enostransko.

Kakšne ljudi naj torej predlagamo in pričakujemo? Anekdota o nekem zveznem poslancu prejšnjega sklica, ko se ni bil v veljavi nov volilni sistem in organizacija skupščin, že dolgo kroži med volivci. Ta poslanec namreč v vseh štirih letih svoje mandatne dobe ni niti enkrat odprl ust na sejah skupščine ali v njenih pomožnih telesih. Takih je morda bilo še nekaj več.

Toda — ne gre za to, ali se poslanec na sieherni seji udeležuje razprav in o siehernem problemu »pristavi svoj piskrček zraven«. Njegova vloga bi pri takem načinu zvedenela. Postal bi »profesionalni diskutant«, kakršni med volivci prav gotovo niso priljubljeni.

Poslanca volivci cenijo po njegovem delanskem delu. Po njegovem delanskem prizadevanju za reševanje posameznih problemov ne je v skupščinskih dvoranah, pač pa tudi na terenu. Tam, kjer so ga izvolili, tam, kjer so mu volivci z glasovalnimi lističi in tudi z besedo izrazili zaupanje.

Dandanes je vloga poslanca precej težja, kot je bila pred leti. Vsakdanje dogajanje terja od njega ne le spremljanje dogodkov in družbenih procesov, pač pa v prvi vrsti široko razgledanost in objektivno presojo. Zategadelj ni vseeno, koga bomo predlagali in evidentirali, kakor tudi ni vseeno, kako bo poslanec svoje vlogo in dolžnosti, ki so mu jih poverili občani, zastopal, zagovarjal in razvijal.

Nastal je torej nov odnos — volivci: poslanec. Z obojestransko dejavnostjo, sodelovanjem — in to tesnim — bodo rasli tudi delo, prizadevanja in uspehi. Tu uspeha pa tudi upravičeno pričakujemo... IZTOK AUŠEC

DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

LOGATEC:

V našem okolišu so zaključili redne letne konference krajevnih organizacij ZB NOV. Konference so bile zelo dobro pripravljene, saj so bile obiskane 90 do 100-odstotno.

V Zireh so razpravljali predvsem o skrbi za člane ZB — govorili so o priznavalnih, pokojnih, zdravljenuj borcev ter o prenašanju tradicij NOB. Posebno pozornost so posvetili vprašanju udeležbe članov ZB na zborih volivcev in vprašanju predlaganja kandidatov za občinske odbornike iz vrst borcev. Tudi o 20. obletnici osvoboditve so se menili.

Na redni letni konferenci v Rovtjah so ugotovili, da so kmetje v letošnjem letu zelo zadovoljni z davčno politiko, ker ne bodo plačali nobenega davka, razen prispevka za socialno zavarovanje.

V Gorenjem Logatcu so člani sodelovali s prostovoljnimi delom pri gradnji spomenika. Na svoji konferenci so borci govorili tudi o zdravstvenem stanju članstva.

Na konferenci v Dolenjem Logatcu so se največ pogovarjali o stanovanjskih problemih in naglasili, da je šest članov z družinami, ki imajo neprimerna stanovanja.

V Hotedrišču so večjo pozornost posvetili praznovanju 20. obletnice osvoboditve. V Lazah pa so se dogovorili, da bodo letos pripravili partizansko srečanje s programom, na katerega bodo povabili tudi ostale občane.

Ce analiziramo letne konference krajevnih organizacij ZB v logaški občini, lahko ugotovimo, da se je izboljšal gnotni položaj borcev-kmetov zaradi ugodnejše davčne politike. Se posebno prednost bodo imeli člani ZB pri najemanju kredita za popravila in nove gradnje. V novem, 20-stanovanjskem bloku bodo stanovanja za tri družine — članov ZB. Kar zadeva proslavo 20-letnice osvoboditve, je občinski odbor SZDL ustanovil osrednji pripravljalni odbor.

F. Jerina

SELO-KOTREDEZ:

V poročilu na redni letni konferenci so poudarili, da se je organizacija ZB v preteklem letu posvetila uveljavljanju pravic borcev. Ugotovili so tudi, da imajo še mnogo članov z neurejenimi stanovanjskimi razmerami ter da je mnogo takih, ki bi radi najeli pojojljo za gradnjo individualnih hišic. Ob koncu so poslali protestno resolucijo Glavnemu odboru ZB NOVJ proti zastaranju vojnih zločinov.

F. Božič

SODRAZIČA:

Tod je KO ZZB NOV vložila v preteklem letu mnogo naporov pri uresničitvi zastavljenega programa. Menili so tudi, da bo letos potrebno proslaviti krajevni praznik 25. maja z več proslavami kot pre-

teklo leto, posebno zato, ker je Sodražica zelo mnogo pretrpela med zadnjo svetovno vojno. Udeleženci konference so se zavzeli, da bi v letošnjem letu posvetili več pozornosti zbiranju dokumentarnega gradiva iz NOB.

MURSKA SOBOTA:

Pred nedavnim so imeli v Murški Soboti redno letno skupščino občinskega združenja VVI. V poročilu o dejavnosti združenja v preteklem letu so povedali, da so v začetku preteklega leta izvedli popis članstva. Na območju murskosoboške občine živi 619 vojaških vojnih invalidov, ki so združeni v 10 krajevnih organizacijah. Njihova povprečna starost znaša okrog 70 let. Vodstvo občinske organizacije je lani učinkovito nudilo pomoč članstvu pri uveljavljanju splošnega invalidskega dodatka. Tudi krajevne organizacije so v tej smeri mnogo storile. V lanskem letu so v murskosoboški občini porabili 70 milijonov dinarjev za invalidsko varstvo. Sredstva kljub svoji višini niso zadostovala, da bi bili invalidi z višjo stopnjo invalidnosti gnotno preskrbljeni. Zato invalidi pričakujejo nove predpise s področja invalidske zakonodaje, ki bi invalidske prejemke približali rastočim življenjskim stroškom.

Na konferencah krajevnih odborov so sodelovali tudi predstavniki občinskega predsedstva. Delegati na nedavni skupščini pa so menili, da bi bilo v prihodnosti konference krajevnih organizacij primerneje sklicati marca ali aprila, glede na vremenske pogoje in oddaljenost vasi in naselij. Vsi delegati na skupščini so se tudi strinjali, da bi se obe organizaciji ZZB in ZVVI združili tudi v krajevnem in občinskem merilu, medtem ko bi rezervni oficirji in podoficirji imeli samostojno organizacijo tudi v okrajnem, republiškem in zveznem merilu.

J. Janež

LJUBLJANA:

Na rednem občnem zboru športnega društva »Invalidi« so člani ugotovili, da športna dejavnost društva v preteklem letu ni bila dovolj živahna. Kljub delnemu zastoju se invalidi-športniki lahko pohvalijo z nekaterimi pomembnimi uspehi. Tradicionalni troboj Ljubljana-Reka-Zagreb je nedvomno največji med njimi. Tudi na občnem zboru društva so člani povedali, da nujno potrebujejo invalidski dom, posebno še, ker so ostale republike že rešile vprašanje invalidskih domov. Za proslavitev 20. obletnice osvoboditve so člani društva sklenili, da se bodo povezali z drugimi športniki v Sloveniji in v drugih republikah. Nekateri člani so na občnem zboru grajali, kajti tisti, ki se neredno udeležu-

jejo v invalidskem športu, tudi na ostale, ki žele delati resno, slabo vplivajo. Ob koncu so menili, da jim niso potrebni vrhunski dosežki v športnih arenah, temveč rekreacija, razvedrilo ter krepitev tovariških odnosov.

V. Bavcon

KAMNIK:

Pristojni družbeni organi v kamniški občini so v zadnjih letih nekajkrat z vsvo odločnostjo postavljali v ospredje reševanje stanovanjskih vprašanj bivših borcev. Mnogo teh so rešile že same delovne organizacije, v katerih so bivši borci zaposleni. Tako je od leta 1960 dalje dobilo stanovanja 66 borcev. Občinska skupščina je dala za borce, ki niso v delovnem razmerju ali pa so zaposleni v organizacijah, ki nimajo same sredstev za nakup in gradnjo stanovanj, 11 stanovanj. V zadnjem času so nekatere delovne organizacije začele to vprašanje reševati tudi s krediti iz sklada skupne uporabe.

Kot primer pri reševanju stanovanjskih vprašanj bivših borcev lahko navedemo tovarno »Svilanite«, ki je odobrila desetim bivšim borcem posojilo, prav tako pa tudi podjetje »Kamnik«, ki je odobrilo posojilo enajstim.

Po podatkih predsedstva ZB NOV občine Kamnik je še vedno 23 borcev v neprimernih stanovanjih. Občinska skupščina se je zato zavzela, da se bo še letos lotila gradnje potrebnih stanovanj. Pri tem bo iskala pomoč od delovnih organizacij kot tudi od republiške-

ga stanovanjskega sklada, saj sama spričo pomanjkanja sredstev ne more zagotoviti 50-odstotne udeležbe za nakup stanovanj.

Komisija za vprašanja borcev in invalidov pri občinski skupščini je skupno s predsedstvom ZB občine razpravljala o materialnem položaju bivših borcev. Ugotovili so, da bo treba v občinskem proračunu najti sredstva za občinske priznavalnine za približno 50 oseb. Pogoje za podelitev naj bi občinska skupščina določila s posebnim odlokom. Prav tako naj bi našli sredstva za dodatke borcem, za občasne denarne pomoči, za zdravniške preglede in letovanje zdravstveno ogroženih članov. Po predlogu odgovornih bo za te naloge v letošnjem letu potrebnih 25 milijonov dinarjev.

Sklad za borce je bil v Kamniku ustanovljen pred dvema letoma. Razen sklada je bila v Kamniku tudi še posebna komisija za vprašanja borcev in invalidov v NOV pri občinski skupščini. Zato je marsikaj delo dvojno. Zaradi tega sta predsedstvo ZB NOV občine in občinska komisija za vprašanja borcev in invalidov predlagala občinski skupščini, naj bi v prihodnje vsa vprašanja bivših borcev obravnavala je občinska komisija. Sklad pa naj bi ukinitli, ker z njim drobijo proračunska sredstva ter povečujejo administrativno poslovanje, kar spet veča stroške in zmanjšuje sredstva. O tem predlogu bo še razpravljala občinska skupščina in ga najbrž sprejela.

Danilo Cerkvenik

Proslava v Ilirski Bistrici

V Mariboru so pričeli s pripravami, kako bi letos 4. julija v Ilirski Bistrici praznovali ustanovitev prekmorskih brigad. Pri okrajni zvezi združenih borcev NOB okraja Maribor so ustanovili pripravljalni odbor, ki mu predseduje Ivan Gorjup, sekretar omenjenega združenja.

Na razširjenem posvetovanju, ki je bilo v Mariboru pred nekaj dnevi, so udeleženci ugotovili, da so poleg ostalih naših brigad prekmorske brigade pri dokončni osvoboditvi naše dežele odigrale zelo pomembno vlogo. Čeprav se ni moglo dokončno ugotoviti, koliko je danes preživelih borcev prekmorskih vojaških enot, vendar sklepajo, da naj bi danes bilo še šest do sedem tisoč borcev, ki so se borili v petih prekmorskih brigadah na jugoslovanskih tleh.

Da bi lahko prireditelji imeli do 4. julija čim popolnejši seznam teh borcev, bi jih bilo treba pričeti čimprej popisovati. Poleg tega bi bilo treba pripraviti več razgovorov, na katerih bi se pogovorili o spominih na dogodke prekmorskih brigad. Tako so na primer nekaj takih razgovorov z borci tiste enote že imeli na občinski skupščini Maribor-Tabor in Maribor-Center, kjer so tudi ustanovili poseben pripravljalni odbor, ki ga sestavljajo borci prekmorskih partizanskih enot. Bivši prekmorski borci so se na omenjenem posvetovanju v Mariboru, ki so se ga udeležili tudi predstavniki občinskih združenj borcev NOV okraja Maribor, obvezali, da

bodo napisali svoje spomine še letos do 15. februarja. Nekdanjih 33 borcev iz območja občine Maribor-Tabor pa je že napisalo svoje spomine. Nekateri dosega po več deset ali pa celo več kot 50 strani. Na območju te skupščine so že tudi zbrali 30 fotografij iz življenja prekmorskih brigad.

Na tem srečanju so še med drugim sklenili, naj bi izdali spominski zbornik, posvečen borbam prekmorskih brigad pri osvobajanju naše domovine, v dveh delih. Prvega naj bi izdali še pred dnevom borca, to je pred proslavo prekmorskih partizanskih enot, drugi del pa naj bi izšel v prihodnjem letu. V tej zvezi so se udeleženci na posvetovanju zavzeli, naj bi pri združenjih borcev NOV čimprej izpolnili anketne liste, vanje pa ne bi smeli vpisati samo preživeli, ampak tudi tiste borce, ki so padli v teh vojaških formacijah. Pri tem bo treba biti zelo dosledni, saj je izdaja spominskega zbornika odvisna od točnosti in pravčnosti teh podatkov. V mariborskem in celjskem okraju naj bi živelo okrog 900 borcev prekmorskih enot. Največ pa naj bi se jih borilo v petih prekmorskih brigadah. Tako zbrane podatke bo treba poslati do 20. februarja letos republiški zboru ZZB NOB Slovenije.

Na posvetovanju v Mariboru so tudi predlagali, naj bi iz Maribora in skozi Celje v Ilirsko Bistrico na proslavo prekmorskih brigad odšel poseben vlak.

D. M.

Združene države Amerike so povabile vse znanstvenike sveta, naj dajo svoje predloge o ameriškem programu za izstrelitev človeka na Luno in o pripravah za ta program. Vabilo so poslali 136 znanstvenikom iz 24 držav, naj sodelujejo na konferenci o bioloških in medicinskih aspektih programa »Apollo« in »Gemini«. Po tem programu bodo prvega ameriškega državljanca izstrelili na Luno pred koncem leta 1969.

V Montevideu je umrl zadet od srčne kapi 69 let star predsednik urugvajske vlade Luis Giannatazo.

Prvikrat po petdesetih letih je angleški kralj obiskal Sudan — zdaj je bila to angleška kraljica Elizabeta.

Druga konferenca afriških in azijskih držav bo letos 29. junija v Alžiru — konference se bodo udeležili voditelji iz 70 držav.

Izvršni odbor GO SZDL Slovenije je obravnaval vsebinske priprave na skupščinske volitve in še posebej na bližnje kandidacijske zbere volivcev. Pri tem so opozorili, da bo treba v občinah in delovnih organizacijah doseči stvarnejši premik v razvijanju družbenih služb oziroma družbenega standarda. S tem v zvezi bo izvršni odbor GO SZDL poslal odprto pismo, v katerem bo pozval družbeno-politične organizacije, naj na zborih volivcev in v občinski politiki izbojujejo odločno prioritarno urejanje teh vprašanj.

Dogodki tedna

Predsednik skupščine SRS Ivan Maček je izdal odlok o razpisu splošnih volitev v skupščino SRS. V odloku je rečeno, da se razpišejo volitve poslancev skupščine SRS v tisti polovici volilnih enot, v katerih so bili izvoljeni poslanci, ki jim poteče mandatna doba leta 1965. Občinske skupščine bodo volile poslance vseh zborov skupščine SRS 4. aprila, neposredne volitve poslancev republiškega zbora skupščine SRS pa bodo 18. aprila. Volitve v občinske zbere občinskih skupščin bodo 28. marca (tega dne tudi za tiste, ki delajo na področju kmetijstva), v zbere delovnih skupnosti občinskih skupščin pa 26. marca.

Izvršni komite CK ZK Slovenije je za sredo, 17. februarja, sklical IX. sejo CK ZKS. Na seji bodo obravnavali predlog poročila CK ZKS V. kongresu Zveze komunistov Slovenije, ki bo prihodnji mesec v Ljubljani.

Velesposlanik SFRJ v ZDA Veljko Mičunović je izročil senatorju Robertu Kennedyju ček za 20.000 dolarjev kot jugoslovanski prispevek fondu za ustanovitev knjižnice Johna Kennedyja. Knjižnica je zamišljena kot spomenik in trajna ustanova v spomin velikega državljanca.

V 54. letu življenja je umrl Bruno Leuschner, namestnik predsednika vlade DR Nemčije. Bil je ugleden partijski funkcionar in je bil zaprt v nacističnih koncentracijskih taboriščih od 1937. do 1945. leta.

Predsednik ZDA Johnson bo predložil ameriški kongresu osnutek zakona, ki bo popolnoma zamajel črncem v ZDA volilno pravico — to je izjavil Nobelovemu nagrajencu Luthru Kingu, ko je bil pri njem na obisku.

Narodnoosvobodilna fronta arabskega juga je obsodila namero, da skličejo londonsko konferenco o ustavni ureditvi Južne Arabije, ker da ne bo izražala volje prebivalstva Južne Arabije.

Uradni predstavnik državnega sekretariata za zunanje zadeve Dušan Blagojević je v zvezi z napadom ameriških letal na DR Vietnam med drugim izjavil, da je ta napad agresivno dejanje, ki je naletelo na razumljivo obsodbo v naši javnosti in na svetu sploh in da je napad nevaren korak v duhu politike sile. Med drugim je predlagal, naj se kriza v jugovzhodni Aziji reši v smislu priporočil kairske konference nevezanih držav.

Republiški zbor skupščine SRS je sprejel več zakonov, s katerimi se usklajujejo dosežani predpisi z načeli nove ustave. Med drugim je bil spremenjen tudi 39. člen zakona o osnovni šoli. Tako bodo odslej napredovali učenci osnovne šole v višji razred, če bodo ocenjeni iz vseh predmetov pozitivno. Za učence od 2. do vključno 7. razreda pa velja, da gredo lahko v višji razred tudi, če so ocenjeni iz enega predmeta negativno; če pa so ocenjeni negativno ponovno iz istega predmeta, bodo razred ponavljali.

Zahodnonemška vlada je zagotovila vladi Združene arabske republike, da bo prenehala dobavljati vojaške pošiljke Izraelu in da bo bonnska vlada sploh prenehala pošiljati orožje v tista območja, v katerih vlada napetost. Doselej je znašala vojaška pomoč Zah. Nemčije Izraelu 60 milijonov dolarjev, po novem sporazumu pa bi Zah. Nemčija prodala Izraelu orožja za 80 milijonov dolarjev.

Zakon o osebnih izkaznicah predvideva zamenjavo osebnih izkaznic v dveh letih. Sedanje osebne izkaznice, ne glede na to, kdaj so bile izdane, ne bodo podaljšane in bodo veljale, dokler občani ne dobe novih.

Sovjetski premier Kosigin, ki je uradno obiskal DR Vietnam — prav med njegovim obiskom pa je ameriško letalstvo večkrat bombardiralo kraje v DR Vietnamu — in se je po vrnitvi ustavil tudi v Pekingju, je nepričakovano nadaljeval uradno potovanje po azijskih državah — odpotoval je v Pjeng-jang, kamor ga je povabila vlada LDR Koreje. Menijo, da je bil značaj tega obiska partijski, nanašajoč se na posvetovanje KP SZ z drugimi komunističnimi partijami v Moskvi 1. marca letos.

Predsednik alžirske republike Ben Bela je sprejel v Alžiru jugoslovanskega državnega sekretarja za zunanje zadeve Kočo Popovića, ki je bil na uradnem obisku v Alžiriji. Med drugim je Ben Bela izrazil veselje, da bodo letos v Alžiriji lahko pozdravili predsednika Tita.

Tretji ameriški napad na pozicije v DR Vietnamu razlagajo v ZDA kot novo obliko operacij proti Severnemu Vietnamu. Vse to seveda daje možnosti za razširitev vojne v jugovzhodni Aziji. Mnogi pa se sprašujejo, če bodo ZDA zdaj na vsako večjo vojaško akcijo partizanov Vietkonga odgovorile s povračilnimi bombardiranjmi DR Vietnamu.

»Sanolabor«

TRGOVSKO PODJETJE NA DEBELO
LJUBLJANA, CIGALETOVA 9

DOBAVLJA:

- medicinske in laboratorijske aparate, instrumente,
 - opremo, aparate za elektromedicino in rentgen
 - ter pribor, bolniško opremo,
 - ortopedske pripomočke, laboratorijsko steklo,
 - lekarniške aparate, embalažo in opremo,
 - gumijasto, sanitetno, higiensko blago,
 - optična stekla in okvire za očala
- Telefon št.: 37-535, 31-540 in 31-260.

Alpina

tovarna čevljev

Žiri

IZDELUJE KVALITETNE MOŠKE IN ŽENSKÉ ČEV-LJE, PRIZNANE NA DOMAČEM IN TUJEM TRGU.
NAŠE IZDELKE LAHKO KUPITE V VSEH VEČJIH KRAJIH JUGOSLAVIJE.

Ob tabornem ognju

Ali nismo več tovariši?

Justi je zgodaj zgbubila starše in živela potem pri sorodnikih. Dali so jo učiti za šiviljo, čeprav si je silno želela študirati in postati učiteljica. Kot vajenka je večkrat trpela pomanjkanje in prenašala krivice, zato je močno pogrešala mater. Edine prijateljice so ji bile knjige. Povedale so ji marsikaj in v njej se je začelo buditi rahlo upanje.

Ko so prišli v vas fašisti, je vedela, kaj to pomeni. O tem se je pogovarjala s sosedovim Ludvikom. Ta je večkrat prišel domov iz mesta, kjer je delal kot mizar. Prinašal ji je knjige, pripovedoval o izdajstvu jugoslovanske vlade, pa tudi o upornikih, ki se zbirajo v gozdovih.

Nekega dne ji je povedal, da ga najbrž nekaj časa ne bo domov, in naj čaka njegovoga sporočila. Justi je čakala, skrbelo jo je, saj je vsak dan slišala o novih zločinskih dejanjih fašistov. Tudi iz vasi so odpeljali nekaj moških, uvedli so policijsko uro in povsod iskali »bandite«.

Zgodaj spomladi leta 1942 je prišlo k Justi mlado dekle in vprašalo, če pozna Ludvika. Iz nedri je potegnila pismo in tako je Justi dobila prvo nalogo. Postala je aktivistka OF.

Tiha in potrpežljiva šiviljska vajenka je trosila letake. Zbirala je živež, obleko, zdravila, se sestajala z zaupnimi ljudmi in na sestankih govorila o nujnosti in namenu upora. Enkrat bi

jo bili belogardisti skoraj ujeli, zato so se Ludvikovi tovariši zbalji za požrtvovalno delavko. Opozorili so jo na nevarnost in odšla je v partizane.

V neki večji akciji je Ludvika podrl rafal iz nemške strojne in takrat je Justi začutila v prsih pekočo bolečino. Komandant je vedel, da je Ludvika in Justi vezalo nežno čustvo, pa ji je dejal: »Vem, Justi, da ti je težko, pogrešala boš Ludvika, toda, pomisli, kako ga bomo pogrešali mi vsi, našo gibanje, naša OF. Sedaj boš morala delati še namesto njega.«

Justi je res pozabila nase, postala je hrabra in neustrašna borka, pa tudi najboljša tovarišica vsem v enoti. Vzljubila je mlade fante, ki so se bojevali kot levi, prenašali težave partizanstva, ki niso stekali zaradi žuljev, ozeblin, lakote in ran. Z njimi je delila vse to, se veselila uspešnih akcij in tiho upala, da zmaga ni več daleč.

Po osvoboditvi se ji je uresničila velika želja, postala je učiteljica. Tudi poročila se je in rodila dve deklici. V šoli in doma je rada govorila o svojih tovariših iz borbe, pozabila je na vse težke dneve, spominjala se je samo lepih trenutkov. Ponosna je bila, kadar je slišala ali brala, da je kdo od njenih soborcev kaj dosegel in imel uspeh pri svojem delu. Le redko se je s katerim srečala.

Tudi za Tončka je vedela, da je napredoval in da je na visokem položaju. V partizane je bil prišel zelo mlad. Justi ga je imela rada kot mlajšega brata, prala mu je srajce, ga včasih opozorila, naj se umije in večkrat mu je odstopila svoj del hrane, ker je vedela, da je vedno lačen.

V lanskih počitnicah je šla Justi z družino za nekaj dni na morje. Tam je srečala nekaj starih znancev in zvedela, da je v počitniškem domu na bližnjem hribočku tudi Tonček. Sklenila je, da ga bo presenetila. Proti večeru se je napolila tja. Zagledala ga je na terasi, kjer je sedel lepo oblečen in se

pogovarjal s prijatelji. Justi je obstala, spomini so oživel. Je res ta debelušni, plešasti moški nekdanji Tonček? Seveda, saj je minilo skoraj dvajset let, odkar sta se zadnjič srečala. Morda se bo tudi on začudil, ko jo bo zagledal in opazil spremembo na njej. Pogumno je stopila naprej, pozdravila in rekla, da bi rada govorila s Tončkom. Spoznal jo je, jo povabil k mizi in jo predstavil svoji družbi. Justi bi bila rada obujala spomine, toda Tonček je bil čudno dostojanstven. Postalo ji je neprijetno, zato je dejala, da jo čakajo mož in otroci. Podala je roko Tončku, on pa je kot mimogrede dejal: »Lepo pozdravljeni, gospa, pa na svidenje.« Justi je zabeležila pri srcu, stisnilo v grlu in vsa omočična se je spustila po hribu navzdol do svojega stanovanja. Mož je takoj opazil, da jo nekaj teži in vprašal jo je, če se slabo počuti. Takrat je bruhnilo iz njene razočarane duše: »Pomisli, rekel mi je gospa. Ali res nismo več tovariši, ali mar nisem več vredna tega naziva?« Mož jo je razumel in jo tolažil, a njena mala Katja se je oglasila iz postelje: »Mamica, ti si zaresna tovarišica, saj veš, da ti vsi otroci tako pravijo. Se jaz ti včasih rečem tovarišica mama. In očka vedno pravi, da si njegova najboljša tovarišica. Prava reč, če ti je Tonček rekel drugače.« Toda tudi mala pomirila je vedela, da to ni prav, saj ji je mamica nešteto krat pripovedovala, kako sta s Tončkom stala skupaj na straži in sanjarila, kako bo lepo, ko ne bo več vojne in se bosta do sitega najedla palačink ter napila sladke mlečne kave, spala v postelji s čistimi rjuhama, študirala in opravljala poklic, ki si ga želita. Sanje so se uresničile, toda zaradi tega res ne bi smeli pozabiti na najlepše, na tovarištvo.

V prodajalnah, na trgu, v mnogih pisarnah slišimo navičanje z gospodi in gospemi, pa smo se na to kar nekako navadili, toda, kadar slišim ta naziv iz ust nekdanjega resničnega tovariša, me zabolijo kot klofuta, ki je nisem zaslužila.

Marija Stare-Zupančič

Bojan
Držaj:

TRI LETA DOLGA POT

Zel bi povedati, kaj vse sem doživel od tistega dne, ko sem se znašel v ljubljanskih zaporih, potem ko se me zaprli italijanski policisti, pa dokler se nisem vrnil po zmagi v Ljubljano.

V ljubljanskih zaporih sem se srečal s prvimi strptinami. V celici, kjer je bilo drugače prostora za šest ljudi, se nas je gnetlo tudi po petinštirideset. Zunaj, pa tudi pri nas je bilo mrzaj, saj zima 1941/1942 ni bila mila. Tudi pri —31 stopinjah smo spali pri odprtem oknu. Doma smo bili iz vseh koncev in krajev, pripadniki vseh mogočih poklicev. Nekateri izmed nas so se zlahka, brez hudega trpljenja zmuznili mimo okupatorske policije, drugi pa so pri tem hudo trpeli. Spominjam se tovarišev Slandra in Nosana, ki sta pretrepala mnogo udarcev od zasliševalcev. Prav tako pa smo slišali o našem sojetniku, da so ga Italijani spravili k nam, da bi ga obvarovali plačila za izdajstvo. Temu smo delili udrce mi...

V začetku februarja 1942 so nas poslali na pot. Žal mi je bilo, kot tudi vsem ostalim, da zapuščamo Ljubljano, pa čeprav ljubljanske zapore. S skupino tovarišev so me poslali v konfinacijo za dobo petih let v taborišče. Tega pa nisem videl kmalu...

Povezane med seboj z verigo, vpeto med tri z lisicami povezane pare, nas je policijski avto »marica« odpeljal na železniško postajo. Italijani so bili galantni, takrat še niso videli radi preveč očitnih transportov jetnikov iz Ljubljane. Zato so nam dodelili rezerviran vagon II. razreda s klopimi, obloženimi z rdečim žametom. Vsakemu izmed nas je bil dodeljen za stražo tudi po en precej galanten karabiner. Ko smo prišli v vlak, so bili celo tolikanj galantni, da so nam sneli verige.

Razen naše skupine je bilo v našem transportu tudi nekaj drugih tovarišev, ki so jih pošiljali v zapore po Italiji. Spominjam se bivšega pevca akademskega pevskega zbora Tozana, ki je bil med temi. Tudi tri tovarišice so bile vmes. Njihovih imen in priimkov se ne spominjam, zdi se mi pa, da je bila med njimi Sernečeva Tatjana.

Našo skupino konfinirancev so od obsojencev na zaporne kazni kmalu ločili. Nas so odpeljali v Padovo. Pred prihodom v ta znameniti kraj so nas seve primerno »pripravili« za nadaljnjo pot. Ko smo izstopili, smo se znašli na peronu v četverkotniku spremljevalce-karabinerjev, razpostavljeni na razstavo potnikom, civilistom in vojaštvu. Vsi smo nekako trmasto in ponosno zrlji v množico, ki nam je potihem, pa tudi na glas priznavala, kaj smo — uporniki, »ribelli«. Priletelo je tudi nekaj mastnih pljunkov, kar pa za tiste čase, za takratno historijo domnevni zmagovalcev in nosilcev dvatisočletne rimske kulture ni bilo nič posebnega.

Tako smo stali na peronu precej časa, naše spremstvo ni vedelo, kaj bi z nami. S poveljstvom na železniški postaji se naše spremstvo nikakor ni moglo sporazumeti glede nas. Položaj je skušal rešiti dežurni oficir postaje. Obhodil je našo obkoljeno četico, prebral imena in podatke ter opazil, da je kar se tiče poklicev zelo pestra. Med nami je bilo tudi nekaj študentov in izobražencev. Ta oficir je hotel veljati za uglednega gospoda in zato se je skušal tudi tako vesti. Ukazal nas je odvesti v postajno čakalnico za oficirje ter nam ne vem na čigav račun postregel z »espresso« črno kavo in nas kmalno pospremil do pokritega kamiona. Ta nas je odpeljal v padovansko kaznilnico,

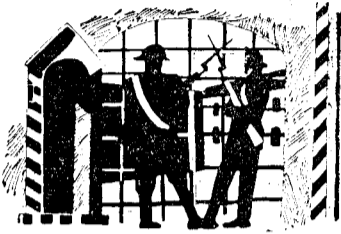
Ivan Seljak-Čopič: V zapor

okrašeno s stolpom za meteorološke in menda tudi astronavske raziskave ter stalno stražo na vseh vogalih.

Zvedeli smo, da smo tam samo začasno. Vendar je bilo to naše bivanje v tej ječi dovolj dolgo, da smo se spoznali z redom, ki je vladal v njej. Na našo srečo smo imeli v veliki sobi, kjer so nas nastanili in ki je bila tlakovana s cementom, tudi stranišče na počep in pipo za vodo, torej vsaj nekaj potrebščin za higieno. Po drugi strani pa smo se v njej kaj kmalu seznanili tudi z ušmi in stenamicami, pa tudi s kriminalci italijanske narodnosti, ki jih je bilo dosti v ječi. Ti so nam skoraj ves čas laskali, med njimi pa so bile zastopane vse vrste od nevarnih roparjev, morilcev do raznih lah-

kožincev in goljufov. Mnogi so zatrjevali, da so bili obsojeni po nedolžnem. Z njimi smo prihajali v stike na dvorišču, kjer smo se skupno sprehajali, ali pa so oni, ker so imeli več svobode kot mi, iskali z nami stikov pri delitvi hrane ali pospravljanju ter pri drugih delih v ječi.

V ječi nismo dolgo »uživali«. Spet so nas stlačili v pokrit kamion in nas prepeljali iz jetnišnice v sodne zapore. Do takrat pri nas čas, ki smo ga prebili v zaporih, ni še dosti pomenil. Medtem pa smo se pobjele seznanili, si začeli med seboj pomagati in šteti, koliko smo že v ječi in koliko bomo še. Sicer so nam pri prihodu v zapore odvzeli vse, kar ne spada v zapore, tako prtljago kot odvečno obleko in

Ivan Seljak-Čopič:
Pred jetnišnico

obutev, denar pa so hranili v jetniški blagajni. Imeli smo ga nekaj, malo svojega, malo pa smo ga dobili še v Ljubljani od Osvobodilne fronte, zato smo si lahko privoščili nekaj več kot pa nam je preskrbela jetniška uprava. Zelodci so nam namreč pošteno krulili, ker smo hrano dobivali samo enkrat na dan. Po Ljubljani, kjer so nam dali dnevno tri obroke, čeprav vodene, je to pomenilo za nas novo trpljenje.

V Padovi smo živeli takole: Zjutraj so snažilci iz vrst jetnikov pod nadzorstvom paznika spraznili posode za opravljanje telesnih potreb. To je bila v sodnih zaporih lesena posoda, obilita s smolo in pokrita s primernim pokrovom. Izum je bil naravnost primeren za vajo v lovljenju ravnotežja, posebno za starejše jetnike. Snažilci so vsebino temeljito pregledali, tudi z golimi rokami, da ni kdo izmed nas začel kopati zid ali opečna tla, odpadke pa skrnil med telesne odpadke. Nato so dopolnili posodo z vodo, potem pa razdelili dnevni obrok koruznega kruha. Da tega ni bilo posebno dosti, se razume samo po sebi. Pozneje smo lahko dobili iz kaznilniške ekonomije malo mleka, večih tudi košček polenovke, seveda če smo te pribojške plačali z lastnim denarjem. Nekako opoldne so nam razdelili topli obrok. Med nami je bilo nekaj zelo dlakosepih strptinov, ki so se zabavali s štetjem makaronov, riževih zrn in drugega, kar je plavalo v tisti polovici litra vode. Povprečno so našli po 6 fižolčkov ali makaronov, oziroma 14 do 20 riževih zrn. Ostalo je bilo skoraj čista voda, v kateri so oprali zelenjavo, jo osolili in dodali kapljico neprečiščenega olja.

Kljub temu se je dalo živeti. Imeli smo dve sobani in v njih smo živeli, kot smo govorili, »v komuniki«. Baj je bila naša jetnišnica nekoč samostan in je bil v njem konvent sv. Antona Padovanskega. Izjemo iz te naše »komunike« je nekoč napravil eden izmed naših tovarišev, ki je raje pustil zginiti zaboj pomaranč, ki ga je dobil od doma iz Logatca, kot bi ga pa dal »v komuniko«. To smo mu hudo zamerali, saj smo tudi mi delili z njim vse, kar je kdo je dobil.

Za jedilni pribor smo imeli skodele iz aluminijaste pločevine, ki smo jih imenovali »gavette« ter lesene, zanikre in vedno umazane žlice. Te so lahko nehote zapoznale ob skodelo. Paznikom je to šlo sila na živce in kaznovano so nas tako, da so nam v hudi zimi in burji odstranili okno, tako da smo okusili, kaj pomeni sveži zrak. Toda naša telesa so bila vzdržljiva in upornost našega duha zelo očitna, zato smo rogovilili toliko časa, da so nas začeli pazniki upoštevati. Uvideli so, da smo vztrajni in dosledni uporniki in da po razgledanosti močno prekašamo njihove oblastnike, zato so začeli popuščati. Ta naša upornost je povzročila, da so tovariši, ki so prihajali v to jetnišnico pozneje, naleteli na manjšo strogost in niso imeli takih težav s pazniki kot mi, ki smo bili prvi.

Pazniki in jetniška uprava predvsem niso trpeli hrupa in celo glasnega razgovora. Toda mi smo si počasi priborili te pravice z vztrajnim prepričevanjem naših čuvarjev. Peli smo, razgrajali in se norčevali iz njih. France Poženel, krojač z Galjevice, se je znal obnašati navidez zelo neumno. Poskakoval je ob železni mreži, vratil naše celice in vpil na hodnik v italijanski vse, kar le težko prenese človeško uho. Pazniki niso preveč ostro reagirali. Poženela so proglasili za nepri-

števne. Pri tem je užival podporo ostalih v sobi, da si je proti ječarjem lahko privoščil še več. Jule Kačič je za norčevanje iz paznikov poiskal še drug način. Svoj telovnik je oblekel narobe, tako da je bil zaradi črne podloge iz klota podoben kaplanu. S tem se je norčeval iz svetohlinske in zlagane pobožnosti paznikov. Ta telovnik in cilindri si je sposodil pri dr. Dragu Marušiču, ki je prispel k nam z enim kasnejših transportov. Jule pa je s tem pavlihovstvom skrbel za odvratanje pozornosti od resnega dela, ki smo ga opravljali v naši sobi...

Ta naša soba, ki je imela številko 11 in ki je bila v prvem nadstropju tega »luksuznega hotela«, je bila nekakšen štab političnih jetnikov. Skoraj vsi smo bili ali člani Partije, kandidati ali člani SKOJ in smo se obsodbi pred nedavno ustanovljenim italijanskim posebnim vojaškim sodiščem izognili tako rekoč slučajno. Organizirali smo politično delo, pisali odlomke iz »Kapitula« in drugih podobnih del, vse po spominu. Taka »literatura«, ki jo je Milan Gombač napisal v miniaturni pisavi na cigaretini papir, je nato krožila po vseh celicah. Poleg tega smo prirajali v vsaki sobi tudi razna predavanja. Tako smo se izobraževali in pripravljali, da bomo kdaj sami predavali in nastopali pred ljudmi. Naša soba je bila tako en sam politični aktiv, ki ga je vodil dr. Peter Držaj. V sobi smo imeli tudi nekdanjega komunističnega poslanca Zupančiča iz Logatca. Iz naše sobe so vodile nevidne niti v druge sobe in druge oddelke, kjer so bili zaprti Hrvatje in naše tovarišice. Se zdaj ne vem, kako so mogli drugače tako vestni in strogi pazniki prezreti vse to. Morda je k temu pripomoglo ravno burkasto obnašanje Juleta Kačiča in Franceta Poženela ter drugih, ki so s tem zameglili paznikom, kaj se resnično dogaja v naši sobi.

Res pa je tudi, da kljub vsemu naši čuvaji niso dvomili o naši bojevitosti in strjenosti. Naše število se je v tem nekdanjem božjem hramu večalo iz dneva v dan, s tem pa je rasel v hiši nemir, rasla upornost in uprava je popolnoma odpovedala, kar se tiče oblasti nad življenjem v jetnišnici. Nazadnje je prešla celo v obrambo...

Mi pa smo se urili. Najprej nas je uril Filip Bernard, nato zdaj že pokojni France Venturini. Znali smo kup pesmi, naših in tujih, revolucionarnih in na-

Ivan Seljak-Čopič:
Pogled v svobodo

rodnostno udarnih. Blížal se je 1. maj 1942. Naša soba je sklenila tega dne prirediti paradu. Na dogovorjen znak, ki je prišel iz vogaalne sobe v nadstropju, tako da smo ga vsi slišali, je zadonelo glasno povelje. Stopili smo »mirno« in odpeli »Internacionalo«. Z nami je pela vsa jetnišnica. Tako smo napravili, kar smo se že prej zmenili, čeprav nas je dan pred tem sam poveljnič zaporov hodil prosit od celice do celice, naj ga nikaner ne lomimo. Zatem so našo sobo razgnali in stlačili posameznike vsakega v drugo sobo, menda zato, da smo lahko postali nekakšni komisarji in komandanti. Tako so si napravili sami sebi medvedjo uslugo...

Spomina je vredno, kako je bilo z obiskom papeževga poslanca, kardinala, v naši ječi. Na ta obisk so se v ječi dolgo in temeljito pripravljali. Blížala se je »velika noč«, napovedala se nam spovednika, ki zna naš jezik. Mi smo sklenili, da k spovedi odide naša delegacija, ki bo od spovednika, interniranega franciskana z otoka Cresca, poizvedla, kako je kaj v domovini. O tem namreč nismo imeli skoraj nobenih novic, pa še tiste, ki smo jih kdaj dobili, so bile že zastarele. Po spovedi smo lahko šli še k obhajilu v zaporniško kapelo. Smeli smo celo peti znano »Srce je žalostno« ter »Mi vstajamo in vas je strah«, za nameček pa še »Veš o Marija«. Saj besed ječarji niso razumeli, samo da je bilo blagovlasno in da se je slišalo ime Marija. Zatem smo slišali še govor papeževga odposlanca o potrpežljivosti, vdanosti sveti materi Cerki in podobno. Prevajal nam je dr. Drago Marušič, ki smo mu zaupali to ne preveč prijetno dolžnost. Počakati smo morali na dvorišču, da je odposlanec storil svojo dolžnost, seve pa nas ni s svojim govorom niti najmanj ganil.

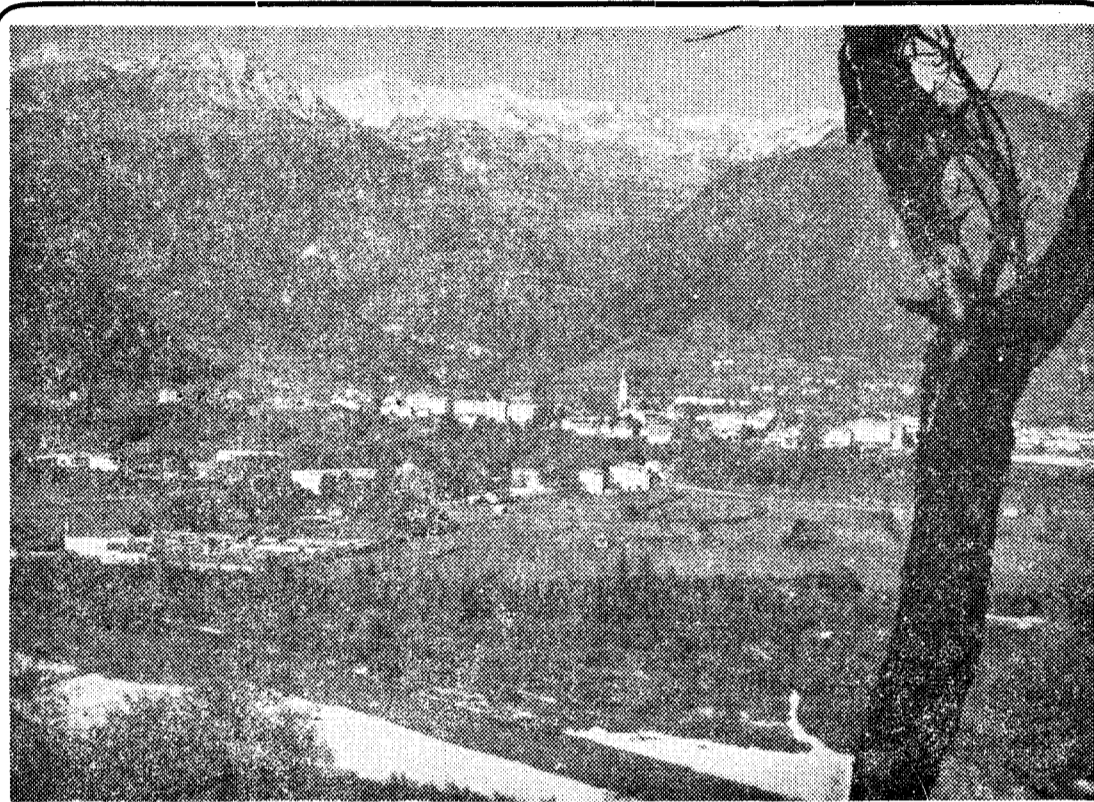
Ne bi želel biti krivičen do naših čuvarjev. Skrbeli so za nas, ne morem jim kaj očitati. Vsako nedeljo smo namreč dobili čisto pravo govejo juho in v njej košček mesa. Menda zato, da ne bi čisto pozabili nanj. Za »veliko noč« so nas osrečili z makaroni z mesom in krepkim požirkom črnega vina. Če smo si ga na njihov račun lahko privoščili za »veliko noč«, smo si ga na lasten za 1. maj...

Naši tovariši pa so prihajali in odhajali, v skupinah in posamič. Pošiljali so jih v druge italijanske jetnišnice ali nazaj v Ljubljano. Z nekaterimi sem se kasneje še kdaj srečal, z drugimi pa nikoli več. Prvi iz naše skupine je padel kot talec zaradi bana Natlačena ing. Stebi. Tudi usoda nekaterih drugih mi ni znana. Od mnogih tovarišev smo se v padovanskih ječah poslovili z udarno partizansko pesmijo.

Kdaj bo kakšna skupina ali

posameznik odšel, ni bilo mogoče uganiti, ker ni bilo za to nobenega pravila. Tudi mi smo ostali več mesecev v Padovi, ne da bi vedeli, kam nas bodo poslali in kdaj bo to: Sele 3. junija 1942 so nas poslali dalje, pa ne več skupaj, tako kot smo prišli. Znašel se se v Ferrari in nato v Anconi. Tam sem dobil nove znance, izmenjali smo si razna obvestila ter kmalu spet odšli v spremstvu stražarjev na novo, dolgo pot.

(Nadaljevanje)

Mesto Tolmin je že od davnine gospodarsko in kulturno središče

Tolminske Ravne

Na južni strani Julijskih Alp, pod Migovcem, Skrbino in Voglom ležijo kot na dlani Tolminske Ravne. Ljudje, ki prebivajo v tej vasi, živijo v glavnem od žitnine. Za razliko od drugih višinskih vasi zemlja v Ravnah ni skopa, ponekod sega več kot meter globoko, zato pridelajo dovolj krompirja in drugih poljskih pridelkov za domačo potrebo. Tolminske Ravne so znane več desetisočletnim planincem, turistom, transverzalcem, lovcom in vojakom, ki jih je pot vodila tok okrog.

V času narodnoosvobodilne vojne so tu dobile hrano in počitek brigade, ki so iz Primorske odhajale v Benečijo in dalje in se po tej poti vračale. Koliko ur pohoda in lakote bi morali borci prestati, ko tu ne bi našli prehodnega zavetišča. Iz Benečije je prišlo na stotine italijanskih partizanov in partizank. Tu se je kovalo bratstvo med Italijani in Slovenci. Tu v Ravnah so slovenske matere sprejele sinove in hčere italijanskih mater s tisto toplo besedo, ki je lastna vsem materam in ki jo človek v najhujših časih od srca rad sprejme in je ne more več pozabiti. Stiska rok, skodelice vročega mleka, skromnega obroka, toplina ognjišča ali počitka na senu ne more nadomestiti narejeno vzdušje, ki ga srečuješ v luksuznih hotelih in razkošnih palačah.

Te ljudi je prikazal takšne. Kakršni so v naravi, prav Simon Gregorčič: »Nikomur tu nisem napotil, napotil ni meni nikdo.« Nemci in njihovi pomagači, ki so prišli iz Tolmina, so bili pred vasjo od partizanov temeljito tepeni in morali se bežati. Takšen sprejem je bil tudi za ta kraj povsem naraven.

Tolminske Ravne so pred drugo svetovno vojno štejele 102 osebi. Danes v tej vasi živi le 8 odraslih in 9 mladih mož, ki so sposobni za delo in 4 dekleta ter 8 žena. Ostalo so otroci, starejše osebe ali nesposobni za delo.

Vseh skupaj jih je danes le še 40 vaščanov. Glede proizvodnje pa so ostali na isti ravni kot pred vojno. Danes redijo prav toliko živine kot takrat, in sicer 60 glav. Obdelana so vsa polja in pridelek so celo izboljšali. Mesečno pomolzejo do 30 stotov mleka, prodajo 3,5 stota sira, letno pa prodajo v zakol ali za pleme 12 glav živine.

Tolminski pa tudi bohinski sir res še ni uspel tako zasloviti, kakor sir iz sosednjih italijanskih Dolomitov, da ne govorimo o kvaliteti švicarskega sira. Danes, ko so tako pogosti stiki med našimi in italijanskimi občinami, ne bi bilo odveč poglobiti te stike tudi med proizvajalci sira z obeh strani meje. Te izkušnje lahko pripomrejo, da bo naš sir dobil pravi sloves širom po naši domovini in izven nje po okusu in znanjem videzu.

Za bodočnost imajo Ravenci samo eno skrb, in sicer, da ne bi vas izumrla. V vsej vasi imajo danes samo 6 otrok in to število je dovolj zaskrbljivo. Vendar pa vsi upi niso pokopani. Tisti, ki so ostali, so zadržano sklenili, da domov svojih pradedov ne bodo zapustili. Pa tudi trinajst mladeničev in mladenic še ni izreklo zadnje besede. S trdim delom in samoodpovedjo so v vas nepeljali elektriko in zgradili nov vodovod.

Sedanja želja vseh vaščanov pa je, da bi prišli do boljše povezave s Tolminom. Italijani so zgradili lepo in trdno cesto do Zadlaščice pod Priblo. Tudi naprej do Ravni je bila trasirana in so bila zemeljska dela po večini že opravljena vse do planinske kočice v Razorju. Vojna je to delo prekinila. Po osvoboditvi je gozdna uprava v Tolmini nadaljevala z delom in vložila še nadaljnjih 3.500.000 dinarjev. Sedaj manjka v dolžini samo še 350 metrov zemeljskih del in bi bila cesta odprta. Vaščani so pripravljeno nuditi težaška dela, rabili pa bi finančno pomoč nekaj več kot 2 mi-

lijona dinarjev. Sedaj nosijo težka bremena iz Tolmina po strmih stezah, za kar potrebujejo več kot tri ure trde hoje. Včasih so posamezniki nosili tudi po 70 kg težke tovore raznih potrebščin, ki so jih nakupili v Tolminu, danes teh orjakov ni več, vendar niso redki tisti, ki še vedno nosijo po 40 kg raznega tovara. Tudi oficirji planinskega garnizona v Tolmini pravijo, da bi ta cesta veliko pripomogla, ker imajo z vojniki večkratne pohode preko Raven. Letno obišče planinsko postojanko v Razorju okrog tisoč domačin in tujih turistov.

V preteklem letu so sicer mnogo dela vložili vojaki garnizona na drugo cesto z večjim vzponom in sicer Ljubinj—Kobilja glava—Lom planina—Razor, ki pa se ne obnese, ker so kraji nenaseljeni in nihče ni zainteresiran, da bi jo vzdrževal; pa tudi teren je preveč spolzel vse od Ljubinja do Kobilje glave, pretežno ilovnata in peščena zemlja stalno drsi. Teren od Priblo do Ravni in Razorja je popolnoma drugačen, kamnit s trdnjšo podlago, vzpon pa je le 8%. Pobočje je bolj gosto naseljeno, kakor na drugi strani, kar bi veliko pripomoglo pri kasnejšem vzdrževanju ceste. Zraven opisanih koristi, ki bi jih ta cesta nudila, je še mnogo drugih, ki jih ni mogoče tu podrobno naštevati. Vsekakor bi ta cesta pripomogla med drugim tudi k dovozu lesa v dolino. Gozdovi okrog Raven so neizkoriščeni. Posamezni kmetje bodo podirali drevesa ne glede na to, ali jih bodo rabili ali ne, samo zato, da zaščitijo normalno rast gozdov. Les, razen za domačo porabo, propada v gozdu.

Poleg gospodarske koristi, ki bi jo ta cesta nudila, bi temu znanemu partizanskemu kraju še enkrat vrnil nekaj topline, nekaj dolga, ki ga skupnost, brez tveganja ali izgub in izključno v svojo korist, lahko in mora vračati.

VALENTIN TRATNIK

»ETIKETA«

tkanje trakov in tiskanje tkanin
ZIRI

Tkanje trakov, tiskanje TKANIN in izdelovanje vsakovrstnih etiket, znakov, emblemov, razne embalaže iz PUC in papirja za potrebe industrije, lahke in težke konfekcije, v turistično propagandne namene in za vse ostale koristne tovrstnih predmetov. Izdelujemo tudi spominske prtiče in trakeve za partizanske proslave in odkritja spomenikov in obeležij.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Podmornice, ki ne povzročajo šumenja

Na švedskem nameravajo v kratkem začeti z gradnjo podmornice novega tipa, ki med vožnjo ne bo povzročala nobenega šumenja. Gre za električno podmornico, ki energije ne bo črpala iz akumulatorjev, temveč iz posebnih celic, v katerih se ionizirani delci razdvajajo v tok pozitivnih in tok negativnih ionov.

Menijo, da bodo nove električne podmornice precej ekonomičnejše od atomskih in da tudi njihova učinkovitost ne bo slabša, saj bodo lahko ostajale po mesec dni pod vodo.

Sovjetska mornariška pehota

Vojaki in oficirji sovjetske mornariške pehote so že po zunanem

videzmu močno razlikujejo od drugih pehotnih enot. Občleni so v temnomodre uniforme, pod bluzo nosijo mornarske majice, na glavah pa imajo baretko.

Tem enotam posvečajo zelo veliko pozornost. Znano je, da so se proslavile v državljanski in drugi svetovni vojni, predvsem pa v bojih za Odeso, Sevastopol, Leningrad in Moskvo. Takrat je bilo v brigadah mornariške pehote skupno 500.000 mož. Zaradi njihove izredne berbenosti so jih Nemci imenovali »črni hudiči« in »črna smrt«.

Današnja sovjetska mornariška pehota je povsem motorizirana. Namenjena je za delovanje na obalskem področju, opremljena pa so jo med drugim tisti z celotnimi transporterji-amfibijami, ki jih s transportnimi ladjami lahko pripeljejo do rajona desantnih operacij na morski obali ali ob ustju večjih rek.

NATO raketni poligon na Kreti

Letos bo na Kreti dograjen NATO raketni poligon, ki bo opremljen z najodobnejšimi pripomočki za urjenje z raketami »zemlja-zrak« tipa »Hawk« in »Nike-Hercules«. Zmogljivost poligona znaša 832 raznih vaj na leto. Streljali pa bodo na ameriške zračne tarče, izmed katerih nekatere lete celo z nadzvočno hitrostjo.

Nove vrste radarjev

Obrambni sekretar ZDA Mc Namara je pred kratkim izjavil, da so s skupnimi napor ameriških in britanskih znanstvenikov po štiriletnem raziskovalnem delu, kar je stalo kakih 50 milijonov dolarjev, prišli do radarja, ki lahko ugotavlja cilje pod obzorjem. Radarski žarki se namreč odbijajo od višjih plasti ionosfere, toda sprejemnik mora biti zelo občutljiv, oddajnik pa zelo močan. Pomen novega radarja je v tem, da bodo lahko z njegovo pomočjo odkrili izstrelitev nasprotnikovih medcelinskih raket mnogo prej, kot pa bi to bilo izvedljivo z drugimi vrstami radarjev.

Stran vržen denar

Američani razvijajo dve vrsti protisateljskih raket: »Nike Zeus« in »Thor«. Prvo so preizkusili predlansko, drugo pa lani. Doslej so za poskuse prestrežanja satelitov porabili kakih 80 milijonov dolarjev. Mc Namara, ameriški obrambni sekretar, sodi, da bi izgradnja popolnega sistema protisateljske obrambe z vso potrebno opremo vred stala 15 do 20 milijonov dolarjev, razen tega 50 do 1 do 2 tisoč milijonov dolarjev letno za njegovo vzdrževanje.

Kljub tem ogromnim stroškom pa bi sistem protisateljske obrambe lahko zaščitil le 35 odstotkov ameriškega prebivalstva.

VOJNA V ETRU

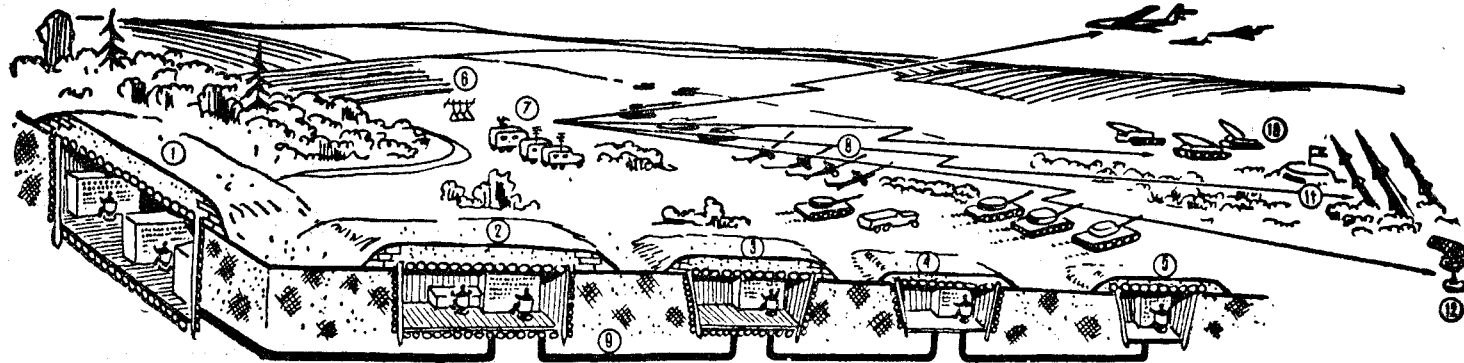
Elektronika je že postala sestavni del sodobnega vojskovanja, saj že skoraj ni več orožja, ki mu elektronika ni potrebna. Raketno orožje vsebuje, na primer, najrazličnejše naprave, polovica izmed teh pa so elektronska sredstva. Podobno je tudi drugod — v kopenski vojski, na morju in v zraku. Ni si moč zamisliti vojne, v kateri ne bi uporabljali na desetisoče radijskih ter radiorelejnih in radiolokacijskih postaj najrazličnejših vrst.

Tako je nastala tudi potreba po zaščiti pred nasprotnikovimi elektronskimi sredstvi in po njihovem uničenju. To pa je že spopad elektronskih sredstev vojskujočih se držav — elektronska vojna ali vojna v etru.

PET MILIJARD ALUMINIJASTIH LISTIČEV

Leta 1942 sta iz francoske vojne luke Bresta ušli dve nemški bojni ladji in ena križarka, čeprav so luko z vseh strani blokirale zavezniške vojne ladje. Zakaj se je nemškimi ladjam posrečilo pobegniti? Odgovor je zelo preprost: Nemci so »oslepili« indikatorje britanskih radiolokacijskih postaj in tako so britanske ladje izgubile stik z nemškimi ladjami.

Nemški radarji so bili med zavezniškimi letalskimi napadi na nemška mesta svojemu protiletalskemu topništvu v veliko pomoč in Britanci so zaradi tega imeli občutne izgube. Kmalu pa so tudi oni našli način, kako je moč »slepiti« nasprotnikove radarje in njegovo protiletalsko artilerijo. Britanska letala so ob vsakem večjem napadu odvrгла na tone aluminijastih lističev, od katerih so se radarski valovi odbijali in na ekranih povzročali lažne odraze ciljev. Tako je bilo tudi ob napadu na Hamburg (ju-

Na sčedl vidimo, kako si Američani predstavljajo avtomatizirano protizračno obrambo na bojišču: 1 — elektronski računar štaba armade, 2 — štaba korpusa, 3 — štaba divizije (brigade), 4 — štaba polka (bataljona); 5 — daljaci informacij po četah; 6 — postaje za ugotavljanje nasprotnikovih elektronskih sredstev; 7 — postaje za protidelovanje; 8 — postaje za zbiranje podatkov; 9 — zveza; 10 — nasprotnikove enote; 11 — sovražnikovo komandno mesto; 12 — sovražnikovo radiolokacijsko omrežje

nija 1943. leta), ki se ga je udeležilo 790 britanskih letal, na ekranih nemških radarjev pa so našli na tisoče ciljev, ki bi jih bilo treba obstreljevati. To pa vse zaradi petih milijard drobnih lističev, ki so jih bila britanska letala skupno z bombami ponesla s seboj.

ZAKAJ BOMBE NE PADEJO NA CILJ?

V zahodnih državah posvečajo vprašanju, ki zadevajo zaščito pred nasprotnikovimi radarskimi sredstvi, izredno veliko pozornost. To ugotavljamo tudi po finančnih sredstvih, ki jih uporabljajo v te namene. V Združenih državah Amerike so pred štiri leti za radijske naprave, s katerimi motijo nasprotnikove radijski promet, izdali 600 milijonov dolarjev, letos pa bodo menuda stroški dvakrat večji.

pomočjo radarjev. Prav zato je naloga kopenske avtomatske postaje, da na bombnikovem radarskem ekranu prikaže lažen cilj, na katerega naj bi bombnik odvrigel svoj tovor.

Ameriška protizračna obramba ima že od 1959. leta dalje posebne bataljone za radijsko vojskovanje z nalogo, da iščejo in onemogočijo delovanje radiotehničnih aparatov v nasprotnikovih letalih in raketah. Naprave, ki jih imajo v teh bataljoni, so menda že tako izpopolnjene, da z njihovo pomočjo nasprotnikove rakete lahko preusmerijo povsem drugam, kot pa so bile prvotno namenjene.

ciljev. Razen tega pa je tudi raketa obdana s posebno snovjo, ki se odlikuje po tem, da ne odbija, temveč vpija žarke, ki prihajajo iz nasprotnikovih radiolokacijskih sredstev.

To je en način boja z nasprotnikovimi radiolokacijskimi postajami — pasivni. Pri drugem, aktivnem načinu pa na medcelinsko raketo pritrdijo več manjših raket tipa »zrak-zemlja«, ki se v ustreznem hipu odlovoje od matične rakete, se usmerijo proti nasprotnikovim radiolokacijskim postajam in jih uničijo.

Podobno kot rakete naj bi se obvarovala pred nasprotnikovimi elektronskimi motnjami tudi letala. Vanje bi vgradili posebne

Razen avtomatskih postaj, s katerimi ugotavljajo nasprotnikove radijske postaje in jih med njihovim delovanjem motijo, imajo tudi posebne postaje za oviranje nasprotnikovega bombniškega letalstva. Znano je, da sodobni bombniki najdejo svoj cilj s

Z RAKETAMI NAD ELEKTRONSKE MOTILCE

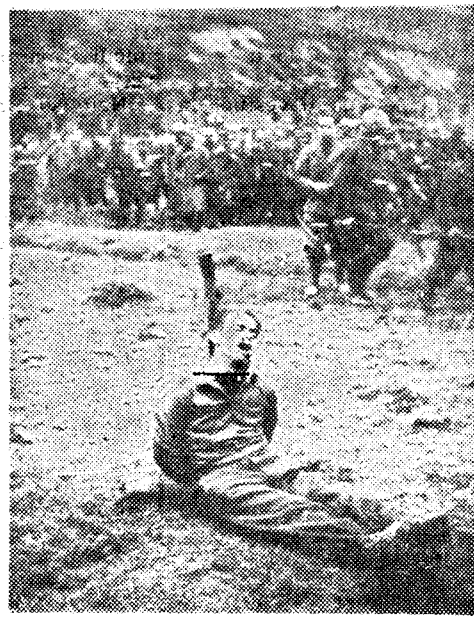
Američani menijo, da bo raketni udar uspešen le takrat, če bodo predhodno onemogočili nasprotnikove elektronske motilce. Kako pa to lahko dosežejo?

Eden izmed načinov je tudi ta, da na rakete pritrdijo posebne naprave, katerih naloga je »oslepiti« nasprotnikovih radiolokacijskih postaj. Te naprave povzročajo na radiolokacijskih ekranih, ki so na zemlji, odraze lažnih

naprave, ki bi se z nasprotnikovimi izvori motenj borile pasivno ali aktivno.

So pa še drugi načini, s katerimi skušajo onemogočiti nasprotnikova elektronska sredstva. Ameriške dirigirane rakete tipa »Nike« so opremljene s posebnimi cedili, ki zavračajo vse neustrezne signale. Razen tega pa preizkušajo še nove navigacijske sisteme, ki bi bili neobčutljivi za kakršnekoli aktivne ali pasivne motnje.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Muzej ljudske revolucije hrani fotografiji, ki pa sta brez vsakih podatkov. Verjetno spadata v poletje 1942, ko je proti narodnoosvobodilni vojski divjala italijanska ofenziva. Ker bi ju radi uporabili za razstavo, prosimo vse, ki bi karkoli vedeli o dogodku — italijanski vojaki streljajo ujetega partizana — naj podatke čimprej sporoče Muzeju ljudske revolucije, Ljubljana, Celovška cesta 23. • Tovariš Ivan Furlan iz Pirana nam je sporočil: »Fotografija iz 4. številke »TV 15« je nastala februarja 1945 v vasi Gradno v Brdih onstran Soče. Na sliki je del borcev Briškega bataljona.« Tovariš Furlan je tudi spoznal nekatere fotografirance

SPLOŠNO TRGOVSKO PODJETJE

»Potrošnik« ČRNOMELJ

ČESTITA OBČANOM ZA OBČINSKI PRAZNIK. TER PRIPOROČA OBISK VSEH PRODAJALN PODJETJA, KJER VAM Z DOBRO POSTREŽBO NUDI VSAKOVRSNO TRGOVSKO BLAGO

Zdravstveni dom Črnomelj in lekarna Črnomelj

ČESTITATA VSEM OBČANOM IN DELOVNIM ORGANIZACIJAM ZA 19. FEBRUAR — OBČINSKI PRAZNIK ČRNOMLJA

Atomske elektrarne na bojišču

Zakaj je električna energija potrebna tudi na bojišču?

Vojaške enote na bojišču prav do zadnjega niso imele kakšne posebne potrebe po električni energiji. Za oskrbovanje radijskih postaj so zadostovale baterije in akumulatorji, le kakva večja delavnica ali gradbišče je čutilo potrebo po večjih količinah električne energije.

V zadnjem času pa so se razmere v vojaških enotah tudi v tem oziru močno spremenile. Dandanes se morajo večje vojaške enote, predvsem oklopne, pred napadi iz zraka braniti z dirigiranimi raketnimi projektili tipa »zemlja-zrak«, ki pa ne morejo delovati brez radarjev za opazovanje, spremljanje cilja in vodenja izstrelka. Sodobno kopensko artilerijo — razen topov in havbic — izpopolnjujejo tudi z balističnimi dirigiranimi izstrelki tipa »zemlja-zemlja«. Pri tem pa potrebujejo elektronske računarje in še razne druge naprave, ki so prav tako potrošniki električne energije.

Koliko električne energije potrebujejo na bojišču?

Vsako posamezno skupino dirigiranih raketnih projektilov za obrambo pred letali v nizkem poletju tipa »Mowler« oskrbujejo z električno energijo iz 60-kilovattnega agregata. Še več električne energije pa potrebujejo izstrelki »Nike-Hercules«, ki jih uporabljajo ne le za protiletal-

sko, temveč tudi za protiraketno obrambo: že radar, ki je namenjen za spremljanje cilja, potrebuje 1500 KW. Še večje potrebe so pri ameriškem protiraketnem projektilu »Nike-Zeus«, ki mora imeti lastno elektrarno z devetimi agregati, vsak izmed teh pa ima po 1500 KW. Vse to pa je še vedno premalo za potrebe medcelinskih raketnih izstrelkov. »Atlas«, denimo, potrebuje samo za izstrelitev — kje pa so še radarji, komandna mesta, sistem zveze, računarji itd. — električno energijo z močjo 500 KW.

Kako so si pomagali doslej?

Pri oskrbovanju z električno energijo raketnih in drugih baz (na primer letališč) ni posebnih tehničnih težav. Gre le za finančne težave, ker je vse to precej drago. Prave težave se začne šele potem, ko je treba oskrbeti z električno energijo gibljive radarske, raketne in druge enote. Njihove potrebe so pogosto precej večje od zmogljivosti električnih agregatov, ki so jih doslej uporabljali.

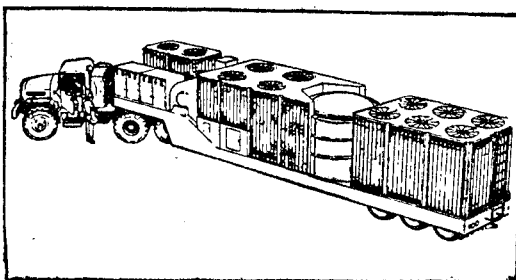
Gibljive naprave, ki so namenjene za oskrbovanje raznih radarskih, raketnih, artilerijskih in drugih enot na bojišču z električno energijo, morajo biti sorazmerno lahke in zanesljive v najrazličnejših okoliščinah — pozimi in poleti, na dežju in v vejavici, pri vožnji po blatu ali v prahu. Za primer atomske eksplozije morajo v

mehanskem oziru biti enako odporne kot vojaški objekt, ki ga oskrbujejo z električno energijo.

Te naprave so pravzaprav ogromni agregati, vgrajeni na kamione in gosenična vozila z bencinskimi ali dizel motorji, včasih pa s plinskimi turbinami.

Dizel motorji potrebujejo manj goriva kot bencinski. Še pomembnejše pa je to, da lahko uporabljajo najrazličnejše vrste goriva — od nafte in petroleja do olja in kolonjske vode.

Vse tri vrste motorjev pa imajo skupno pomanjkljivost: oskrbovati jih je treba z gorivom. V morebitni atomski vojni pa se utegne zgoditi,

Ameriška 2000-kilovattna premična jedrska elektrarna

da bo dovoz goriva — za daljši ali krajši čas — onemogočen. To pomeni, da bi električne energije zmanjkalo takrat, ko bo najbolj potrebna.

Kakšne so atomske elektrarne?

To je tudi glavni razlog, zakaj si v nekaterih državah — predvsem v Združenih državah Amerike, Sovjetski zvezi in Veliki Britaniji — tako zelo prizadevajo, da bi prišli do gibljive naprave, pri kateri bi električno energijo proizvajal jedrski reaktor. V ZDA delajo na tem že od 1952. leta naprej. V zvezi s tem preizkušajo majhne atomske centrale za potrebe stalnih vojaških baz z močjo od 2000 do 44.000 KW, hkrati pa tudi montažne (prenosne) in take, ki so vgrajene na vozilih, z močjo od 200 do 3000 KW. V Združenih državah Amerike imajo v načrtu, da bodo do 1970. leta izdelali toliko vojaških, predvsem gibljivih elektrarn, da bodo vse skupaj v 24 urah lahko dale dva milijona kilovattnih ur električne energije.

Čeprav so take gibljive atomske elektrarne namenjene v prvi vrsti za vojaške potrebe, jih je moč koristno uporabljati v gospodarstvu in prometu. V Sovjetski zvezi imajo 1500-kilovattno gibljivo atomsko elektrarno, vgrajeno na gosenično vozilo, ki bo prišla zelo par raznim ekspedicijam (denimo, na Arktiki, Antarktiki, v Sibiriji itd.) in na večjih gradbiščih. Sovjetska atomska premična elektrarna »TES-3« je težka 350 ton, pri enodnevnem obratovanju pa se v njenem jedrskem reaktorju razpade le štirinajst gramov urana. S. K.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

KDO, KAKO IN ZAKAJ VOHUNI

Kurt Singer

GILLOV PRIMER

Nekega dne me je obiskal mlad Nemec, modrih oči in privlačne zunanosti. Predstavil se mi je za Ernesta Gilla. Pobegnil je bil v Dansko, da ga ne bi dobil Hitler v roke. Nemci pa so to zvedeli in zahtevali od Dancev, naj jim ga takoj izročijo. Medtem pa so tudi Gilla opozorili na nevarnost, ta pa je potem zbežal na Švedsko. Spominjal me je na divjačino, ki jo preganjajo. Povedal mi je, da je bil adjutant generala Hauschoferja in da je pripravljaval karte za nemški vrhovni štab in za Hitlerjevo osebno uporabo. Pošiljali so ga tudi kot zaupnega odposlanca v tujino, kjer je risal karte in jih dajal nemškim agentom.

Na eni izmed takih poti se je bil v Angliji seznanil z nekim mladim dekletom, s katero se je zaročil. Prišla ga je v Berlin obiskat, toda njegova predstojnika, general in Hitler, mu nista dovolila, da bi se poročil s tujko. Nič več mu niso zaupali. Hoteli so ga celo poslati v koncentracijsko taborišče, vendar ga je nekdo izmed njegovih prijateljev pravčasno obvestil in je ušel. Nato je prišel k meni in tu naj bi ostal nekaj tednov. Njegova zgodba je bila zelo zanimiva. Kako pa naj bi jo preveril? Če je res iskren, sem menil, bo vse priznal in odkril Hitlerjeve načrte.

To se je dogajalo 1938. leta. V pičlih dveh tednih mi je na kakih stotih straneh sestavil natančno poročilo. Napisal je, da Hitler namerava kmalu napovedati vojno in da bo zavzel ali vsaj poskušal osvojiti Dansko, Finsko in Norveško. Dal mi je tudi spisek vohunov in nacističnih agentov, ki so jih bili poslani v te države. Njegove podatke sem nato izročil vladi. O tem človeku sem napisal tudi črtico, ki so jo potem objavili po vsem svetu. Takrat mu še nihče ni hotel verjeti. Švedski so mu ukazali, naj odide iz njihove dežele. Umaknil se je v Južno Ameriko, kjer še sedaj živi.

Ze tedaj sem vedel, da fant ne laže. Po njegovem odhodu so me obiskovali vsi po vrsti. Sovjeti bi radi kupili primerek tega poročila. Prav tako tudi Angleži in Francozi. Precej kasneje so tudi Američani zahtevali, naj jim povem, kar vem. Ustregel sem jim.

VOHUN

NIMA PRIJATELJEV

Znam precej jezikov. To mi pride zelo prav pri zasliševanju. Spoznal sem precej ljudi, na stečaj odprli oči in ušesa in neprestano prihajal do sklepa, da je Ernest Gill imel prav. Razširil sem področje svojega dela. Odkril sem celo nove vohunske mreže, katerih člani so skrbno pazili na pristanišča, kradli dokumente ter kopirali skrivne načrte o novih strojničarjih in novih izumih. Povsod sem razkrinkaval vohune in za mnoge, ki so jih bili zaprli, se imajo meni zahvaliti.

Pri tem delu pa sem izgubil tudi mnoge prijatelje. Neki Šved mi ni mogel nikoli pozabiti, ker sem neke njegove goste, ki so se izdajali za Angleže, izročil policiji. Zelo se je razburil. Imel me je za policijskega plačanca. Ni pa vedel, da je šlo za silno nevarne agente.

Večkrat sem se spraševal, zakaj sem se kot tujec spuščal v boj za demokracijo in zakaj sem

se sploh začel ukvarjati s protio-
obveščevalno dejavnostjo. Morda
zato, ker je bila demokracija v
akciji zame povsem nova zadeva
in tako dragocena, da je bila
vredna obrambe. Pridružil sem
se tajnim gibanjem v mnogih ev-
ropskih deželah. Zakaj? Nedvom-
no zato, ker so v plinski celici
ubili mojo mater, z njo vred pa
še 66 drugih mojih sorodnikov.
Morda sem se s tem hotel mašče-
vati, ker so moja žena imeli za
talko. Mogoče nisem mogel po-
zabiti knjige Wendela Wilkieja
»Svet je samo eden«, ki so jo
ameriški piloti metali iz letal in
ki je name pustila izredno močan
vtis. Idealizem in patriotizem sta
lahko zelo pomembni zadevi in
v večini primerov prava gonilna
sila.

DEFINICIJA NEWYORSKEGA PROFESORJA

Sidney Hook, profesor newyor-
ške univerze, je to zadevo raz-
členil takole:

»Obveščevalni agenti, ki delajo
iz ideoloških pobud, so cenejši od
drugih obveščevalcev. Najbolj po-
membno zanje je pa to, da so
mnogo zanesljivejši in priprav-
ljeni spuščati se v najnevarnejše

podvige. Politični vohuni pristo-
voljno pristajajo na naloge, ki se
poklicnim vohunom zde prene-
varne.«

To pa še ni vse. Razčlenjevan-
je pobud vohunskega delovanja
je kaj lahka zadeva. To vem iz
lastnih izkušenj. V obveščevalno
službo sem vstopil predvsem iz
idealizma in rodoljuba. Bilo pa
je še nekaj drugega. Nikoli ne
bom pozabil na svoj prvi sestanek
z »višjimi predstavniki« v neki
policijski pisarni. Bili so izredni
psihologi. Zaupali so mi. Izjavili
so, da so moji podatki zelo po-
membni in da bi jim bil v veliko
korist. Ne bom se kesal, če bom
delal zanje. Varovali me bodo in
mi pomagali. Dali mi bodo denarja,
če ga bom potreboval. Postal bom
ugleden in vpliven. In res je bilo
tako. Izpolnili so vse obljube, ki
so mi jih bili dali na prvem ses-
tanku. Največ, kar so storili za-
me, pa je bilo, ko so švedske
oblasti rešile iz Hitlerjevih uni-
čevalnih taborišč več članov moje
družine.

Se sedaj se dobro spominjam,
kako sem nekoč v triurnem pogo-
voru s funkcionarji protioobvešče-
valne službe dal podatke za ne-

kega agenta tuje obveščevalne
službe, ki se je predstavil za
begunca. Ta človek mi je bil po-
nujal denar za informacije, ki mu
naj bi jih dal. Med večerjo sem
telefoniral svojim prijateljem iz
protioobveščevalne službe. Neka-
teri izmed njih so šli za nama,
drugi pa so med tem preiskali
sobo, ki jo je ta človek najel v
hotelu. Tam so našli šifro in pi-
sma, iz katerega so ugotovili, da
redno prejema po 200 dolarjev za
svoje opravilo. Bil je eden izmed
najnevarnejših vohunov, karkoli
jih je bilo na Švedskem. Najbolj
ga je zanimala švedska indu-
strija.

Dogodek, ki sem ga opisal, me
je takrat zelo razburil. Po vohun-
ovi aretaciji in obsodbi me je
pekla vest. Vsekakor ni lahko da-
ti nekoga zapreti in ga poslati na
robijo. Prav nič prijetno mi ni
bilo pri sru, čeprav sem bil pre-
pričan, da delam za dobro in pra-
vično stvar.

V prihodnji številki:

- Tat, perverznejš in vohun
- Pozabljena aktovka —
- Vohuni nekdanj in sedaj

USODNA STEZA

KAKO JE ZAVEZNIŠKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA IZ
DROBNIH PODATKOV S TREH CELIN ODKRILA TOVAR-
NO PRECIZNE MEHANIKE V NEMŠKEM MESTU MIT-
TELBURGU

Obveščevalcu je bilo jasno: če
se je moralo nenadoma zaposliti
vse za delo sposobno prebivalstvo
Mittelburga, potem se v tem na-
selju nedvomno dogaja nekaj po-
sebnega. In tako je pismo padle-
ga nemškega vojaka potovalo od
štaba do štaba, dokler se ni na-
posled ustavilo v Londonu.

Tja pa je nekaj tednov kasne-
je prispelo še eno obvestilo, ki
se je nanašalo na Mittelburg. Za-
vezniška obveščevalna služba je
od nekega svojega agenta v Nem-
čiji prejela sporočilo, da Nemci
s posebno ladjo čistijo reko, ki
teče skozi Mittelburg.

Britanska obveščevalna služba
je proučevala tudi nemško časo-
pisje, med njim tudi lokalni čas-
opis iz Mittelburga. Med kra-
jevnimi novicami so britanski ob-
veščevalci odkrili tudi podatke,
da so na trgu odstranili spome-
nik. »Vendar bodo po končani
vojni spomenik našega someščana
spet postavili na prejšnje mesto,«
je tolažil pisec članka.

Zakaj so podrl spomenik? In
zakaj le do konca vojne? Ali je
morda med spomenikom in čišče-
njem reke kaka povezava?

Kako bi to zvedeli? Če bi začeli
spet z Argentino? Tako so tudi
storili. Ugotovili so, da predstavn-
ik kölnskega trgovskega podjet-
ja prejema pisma... iz Mittel-
burga. Vse je kazalo, da mora
biti nova tovarna za izdelke pre-
cizne mehanike — prejšnjo so
uničili zavezniški bombniki —
nekje pri Mittelburgu.

Nato so Britanci poslali nad
Mittelburg eno izmed svojih iz-
vidniških letal z nalogo, da foto-
grafira naselje in okolico. Ko se
je letalo vrnilo, so strokovnjaki
razvili filme in jih natančno pro-
učili, potem pa povedali svoje
mnenje:

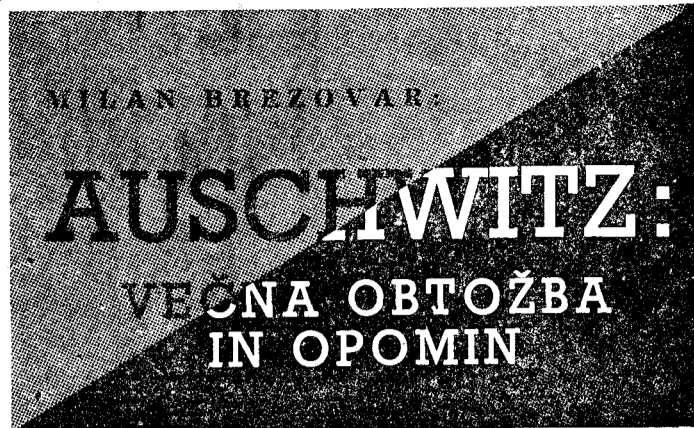
»V mestu ni ničesar novega.
Odstranili so le spomenik, ob reki
pa zgradili pristan. Spomenik so
nedvomno podrli zato, ker je ovir-
al promet.«

Odkritje in uničenje tovarne

Zadeva je bila jasna. Mittel-
burg je dobil tovarno. Kje pa naj
bi bila? Strokovnjaki so se zno-
va sklanjali nad fotografski
posnetki in proučevali mesto in
njegovo okolico. Mittelburg so s
treh strani obkrožali gozdovi. Po
vseh verjetnosti mora biti tovar-
na v enem izmed njih.

Tedaj pa se jim je nenadoma
posvetilo: na najnovejšem po-
snetku so odkrili tenko črto, ki
je prej ni bilo. Peljala je naravn-
ost proti gozdu. Ko so potem še
s pomočjo mikroskopov pregled-
ali fotografije, so zares našli
znake kamufiranja. To pa je bila
tako dolgo iskana tovarna!

V nekaj zaporednih nočnih
napadih je nato britansko letal-
stvo bombardiralo tovarno in jo
povsem uničilo. Za vse to pa so
bile krive mlade nemške delavke,
ki sicer niso nikomur izdale, kje
in kaj delajo, želele pa so si za
nekaj korakov skrajšati pot na
delo...

Za uničevanje ljudi so se ti poklicni hudodelci, esesovci in taboriščni funkcionarji posluževali najrazličnejših morilskih met-
od kot npr.: Neusmiljeno so pretepali in šibali jetnike; po-
šiljali jih v tako imenovane kazenske čete z najhujšim režimom,
jih ubijali s kladivi, bičem in streljanjem za vsako malenkost,
včasih celo brez povoda; postavljali jih gole po več ur v hudem
zimskem času na prosto, jih polivali z mrzlo vodo in jih pustili
zmrzniti; jih utapljali v posebnih bazenih; javno jih obešali,
jih streljali kot talce v najrazličnejših okoliščinah; jih vodili
na kopanje in dezinfekcijo v zimi brez vsakega oblačila; delali
poizkuse s steriliziranjem jetnikov in jetnic; ubijali jetnice po
umetnem oplojevanju; odbirali dela nezmožne ljudi za zaplinje-
vanje; vpregali jih kot sužnje v ogromen železobetonski valjar, jih
z biči priganjali, da so valjali in utrjevali močvirnate, taboriščne
ceste; jih zgodaj zjutraj vlačili na najrazličnejša, celodnevna trda
dela; mučili in ubijali jetnike v kleti tako imenovanega »karan-
tenskega« bloka 11; zastrupljali jih s smrtonosnimi injekcijami;
osamili jih v gramoznici ob najtežjih delih, ob malenkostni
hrani in obleki, brez kantinskih bonov in denarja, brez pisem-
skih zvez z najbližjimi sorodniki, prijatelji in znanci; jih izčrpa-

Po množični moritvi ljudi v zaplinjevalnicah

vali z najtežjimi deli pri različnih novih gradnjah, kavčukovih
plantažah, tovarnah, peskokopih, gramozarnah, kmečkih in polje-
delskih opravilih itd.

Jetniki, ki so jih premestili v taborišče z blagovnečim ime-
nom RAJSKO, se niso vrnili v življenje nikoli več.

Prizadevali so si, da bi sproti pokončali velike transpote
Židov, zajetih v okupiranih državah Evrope. Prav tako so po-
skušali pomoriti tudi vse jetnike, ki so postali nezmožni dela
zaradi lakote, boleznih in naporov. Toda kljub najrazličnejšim
morilskim metodam gospodarji KONZENTRATIONSLAGERJA
AUSCHWITZ z obstoječimi morilskimi sredstvi niso mogli spro-
ti uničiti vedno številnejših in večjih transportov Židov in na-
raščajočega števila dela nezmožnih jetnikov. Zato so taboriščni
vsemogotci pričeli množično moriti ljudi v zaplinjevalnicah.

Prva, polzkusna zaplinjevanja so v Auschwitzu izvedli že
23. septembra 1941. V ta namen so uporabljali kemični preparat
ilovnate barve — ciklon B, ki je bil sestavljen iz močnega strupa
ciankalija — kalijeve soli cianovodikove kisline. Uporabljali so ga
v velikosti fizioloških zrn in ga hranili v pločevinastih, val-
jastih, zeleno rjavih konservnih skatlah. Čim so takšno skatlo
odprli, se je začel ciklon B pod vplivom toplote hitro razkrajati
in prav kmalu zastrupil ozračje v zaprtem prostoru.

Človeške zveri KONZENTRATIONSLAGERJA AUSCHWITZ
so množično morale ljudi s tem strupom in ta množična moritev se
je stopnjevala iz dneva v dan. Zločinci so navadno svoje žrtve
z biči in paljicami, ob ščuvanju psov strpali v prostor s povr-
šino okrog 210 kvadratnih metrov, nad vhodom katerega je vi-
sela tabla z napisom v nemščini in v jeziku žrtev: »Prostor za
umivanje in dezinfekcijo«. Vendar ta prostor ni bil nikakršna
kopalnica ali prostor za dezinfekcijo. Iz pritrjenih kovinastih
prh na steni ni nikdar pričurljala voda. Bila je spretno prikrita
plinska komora — zaplinjevalnica. V takšno plinsko komoro, ki
je imela hermetično zaprta vrata in okna z debelimi stekli, so
tako zgneti navadno do 2000 ljudi. V ta prostor so nato iz od-
prtine na stropu po mili volji vsipali doze ciklona B. Svoje
žrtve so morilci puščali v zaprti zaplinjevalnici »iz varnostnih
razlogov« kar 25 minut, čeprav je bilo dognano, da so bile po-
morne žrtve od tega strupa mrtve že po nekaj minutah.

Ko so neposredno po končani vojni prijeli nekatere auschwit-
ške rablje, so pred vojnim sodiščem izpovedali, da so se žrtve
gnetele k vratom in stran od zastrupljavalne odprtine, čim so
začutile strup, da so zaman razbijale po debelih sipah nasproti
zunanjim opazovalcem, trgale električne naprave in razdirale
ventilacijske naprave. Ko so vrata zopet odprli, so našli trupla
navadno v sedečem stanju.

Zaplinjevanje je običajno nadzoroval znani vojni zločinec —
nacistični zdravnik in SS Hauptsturmführer Mengele.

Množična moritev jetnikov je sprožila v Auschwitzu težko
vprašanje, kako hitro in temeljito odpraviti vsakodnevno množ-
nično trupel. Auschwitzki krematorij št. 1 v osrednjem taboriš-
ču je bil namajhen. Spočetka je imel dve, pozneje tri peči na
dve retorti.

(NADALJEVANJE)

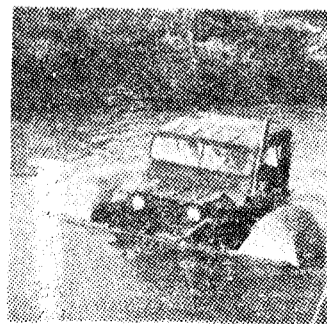
V besedi ...

IZRAELSKI SAMOHODNI
TOP, ki ga vidimo na sliki,
je sestavljen iz dveh delov: iz
francoske havbice kal. 155 mm
in šasije ameriškega tanka
»Sherman«

ALPSKIM ENOTAM posvečajo Francozi veliko pozornost. Na
sliki vidimo francoske alpince med zimskim vzponom

TUDI JEEP lahko plove po
vodi. Postopek je zelo preprost:
na vsako stran vozila pritri-
dijo po en balon, ki ga jeevov
motor napihne s svojimi iz-
pušnimi plini

... in podobi

Vojne ni mogoče dobiti z vojno

Politična karta sveta, zlasti Azije in Afrike, se je v zadnjih dvajsetih letih močno spremenila. Cela vrsta držav se je osvobodila, ob vhodu v Sueski prekop ni več britanske zastave, po 350 letih vladanja so se morali Angličani umakniti iz Indije, Holandija je morala iz Indonezije, od nekdanjih kolonialnih imperijev so ostali le še drobci.

Pokazalo se je, da nobeni topovi, nobena diplomacija, ne topovska ne dolarska, ne beneška ne florentinska, ne morejo ustaviti kolesa zgodovine. To, kar se godi danes v Aziji — osvobodilna borba Vietnam, konfrontacija Indonezije imperikalizmu — to je del nove zgodovine.

Otobrška revolucija je bila nujnost, kitajska je bila člen v razvoju Kitajske, največje države na svetu. Osvobodilna borba vietnamskega naroda je nadaljevanje borbe za popolno osvoboditev 30 milijonov Vietnamcev.

Poskušali so ustaviti oktobrsko revolucijo, organizirali so intervencijo. Niso uspeli. Poskušali so blokirati kitajsko revolucijo. Amerika je oborožila kuomintangške generale — leta 1949 so se morali umakniti na Formozo-Taiwan. Angličani so leta 1956 napadli Egipt, hoteli so si zagotoviti Sueski prekop še za nekaj let. Morda za eno generacijo. Ni šlo.

V Južnem Vietnamu ne gre za usodo 16 milijonov ljudi, niti za jugovzhodno Azijo, ki jih ima deseterkrat več, gre za vso Azijo. Vsa Azija gleda s ponosom na boj vietnamskih gverilcev.

Amerika živi že leta in leta v prepričanju, da se bo tehnika zmaga nekega dne naglana na njeno stran. Zato pošilja nove in nove okrepitve. Toda v revolucionarni vojni ni vojaške zmage. Orožje ne more uničiti velike ideje. Poraz ni poraz, je le izhodišče za še večji napor, še večjo koncentracijo. To je pokazala zgodovina vseh narodnoosvobodilnih gibanj. In vendar mislijo ameriški generali, da bodo dobili vojno z vojno!

To je velika iluzija, še vedno se je maščevala. Francozi so deset let krvaveli v Vietnamu (od 1945—1954), da bi obdržali svoje pozicije. Pokazalo se je, da močni, tehnično moderno opremljeni francoski korpus ni bil kos gverilcem. Ti so se borili na domačih tleh, za svojo zemljo. Tudi Nemci niso mogli streli partizanskega odpora, čeprav so bili tehnično absolutno močnejši.

Periskop na 46. vzporedniku

nejši. V planinah Alžirije se je borilo kakih sedem do osem tisoč alžirskih partizanov, pomagalo jim je še nekaj deset tisoč aktivistov, vendar velika francoska armada ni mogla zadušiti njihovih akcij. Zmagala je ideja, pokazalo se je, da je ta močnejša od še tako mogočnega in modernega orožja.

Že več let si Američani prizadevajo, da bi postali absolutni gospodarji Južnega Vietnam, vendar je vse manj znakov, da bi se jim to nekega dne posrečilo. Francozi so že zdavnaj spoznali, da v Aziji, pred vrati velike Kitajske, največje države na svetu, ni vojaške zmage.

Ta predlog je prvi formuliral de Gaulle, in sicer leta 1963. Francoski predsednik pri tem gotovo ni mislil na kako »kapitulacijo« zahodnih interesov v Aziji. Ne, Francija sama si je dalj časa prizadeva, da bi se spet vrnila na sceno jugovzhodne Azije — seveda ne kot okupator, pač pa kot prijatelj.

Francija je od vseh zahodnih držav še najbolj razumela zgodovinske tokove Azije, psihološkega človeka. Še ko so bili Francozi gospodarji Indokine, so imeli dobre stike s tamkajšnjim prebivalstvom, proučevali so njihove običaje, zgodovino, svetišča, jezik, folkloro.

Peta republika (Francija) gleda zgodovinsko, priznala je LR Kitajsko, Pariz stalno poudarja, da brez Kitajske ni mogoče rešiti osnovnih problemov našega časa. Francoska diplomacija je pokazala veliko elastičnost, sporazumela se je z Zahodno Nemčijo, položila je most čez Ren, začela je novo obdobje v zgodovini francosko-nemških odnosov.

Ameriška diplomacija je še mlada, amaterska, izsiliti hoče vojaške rešitve. V Aziji se je naslonila na najbolj reakcionarne elemente, misleč, da je tu garancija miru. Zato doživlja v bistvu same poraze — vsaj v Aziji. Zato so presenečenja na dnevnem redu. V Južnem Vietnamu se menjavajo vlade vsak mesec, zdaj je na oblasti civilna zdaj vojaška oblast. Vse te spremembe so dokaz velike politične nestabilnosti.

V takem položaju vojaške akcije ne rešijo nič. Po bombardiranju severovietnamskih oporišč se položaj v tem delu sveta ni spremenil. Amerika ni niti za ped bliže zmagi, nevarnost infiltracije vietkonških gverilcev se ni zmanjšala, njihova morala ni zlomljena. Amerika je pridobila nekaj poenov pri reakcionarnih režimih, izgubila pa je zato v srečanju z Ajzejev.

Vojna v Vietnamu bo dolga, ameriški generali se pripravljajo na desetletno bojevanje. Pri tem opozarjajo na to, da je Britanija šele po trinajstih letih zlomila odpor malajskih gverilcev in postala gospodar položaja.

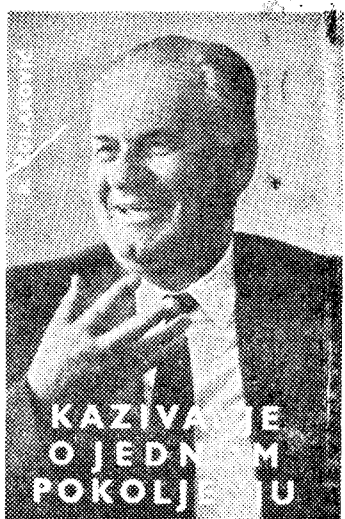
To je zelo mračna perspektiva. Prav gotovo se Washington ne bi podal v vietnamsko pustolovščino, če bi slutil, da se bodo stvari tako zapletle. Spočetka je bila v Južnem Vietnamu le ameriška vojaška misija z nekaj sto ljudmi, zdaj je tam že cela divizija, vendar tudi ta ni kos položaju. Operacije Vietkongsa so medtem prerasle v mogočno akcijo, gibanje, ki ga pozdravljajo sto in stotilijonske množice Azije.

Iskre, ki se je vnela leta 1945 in je medtem prerasla v prvi ogenj, ni mogoče zadušiti. Anglija je morala iz Indije, iz Sueskega prekopa, Francija iz Afrike — tudi bogata Amerika se bo morala nekega dne spriznati s tem, da njeno mesto ni v Vietnamu, 10.000 km od ameriške obale. Amerika ne more biti navzoča povsod — to je bila koncepcija stare britanske diplomacije.

Kljub ofenzivnim operacijam, bombardiranjem, je Amerika v bistvu v defenzivi. Njen načrt je vojaški, ne politični. Prednost pa bi morala imeti prav politična rešitev. Za tako se zavzemajo tudi številni trezno misleči Američani. Za to govori tudi izjava predsednika KP Kitajske, da Kitajska ne bo napadla Amerike. V Aziji ni absolutnih rešitev, so samo razumne rešitve.

Prav gotovo pa vojne ni mogoče končati z vojno. M. O.

Življenjepis, ki je tudi zgodovina

KAZIVANJE O JEDNEM POKOLJENJU

Rodoljub Colaković, znani družbeni in politični delavec, pisec »Zapiskov iz osvobodilne vojne« in »Hiše žalosti«, je napisal knjigo »Kazivanje o jednom pokolenju« (Pričevanje o nekem pokolenju). Izšla je avgusta 1964 v založbi »Naprijed« v Zagrebu.

Ce v »Zapiskih iz osvobodilne vojne« Colaković piše, kot že naslov sam pove, o svojih doživljajih med zadnjo vojno in v »Hiši žalosti« o življenju v ječah stare Jugoslavije, v svoji zadnji knjigi opisuje svoje zorenje iz mladincev z nacionalističnimi nazori v zavestnega revolucionarja in komunisto. V pionirskih časih komunističnega gibanja v Jugoslaviji in drugod je bilo tudi precej stranpoti in tudi avtor je v mladosti in neizkušeni krenil po eni izmed njih, po poti tako imenovanega »individualnega terorja«. Vpleten v atentat na tvorca »Obznanen« Milorada Draškovića se je znašel v ječi, obsojen na dolgih dvanajst let.

Skrozi vrstice »Pričevanja o nekem pokolenju« spremljamo razvoj pisca od otroških let v zakotnem semberjskem mestecu Bijelini z nacionalnimi, ver-

REVUJA »BOREC« PRINAŠA

Konec januarja je izšla 1. številka revije »Borec«, ki prinaša vrsto zanimivih sestavkov. Na uvodnem mestu je razmišljanje V. Novaka o VIII. kongresu Zveze komunistov. Na osnovi razgovora z Jožetom Borstnarjem, pod naslovom »Človek in doba«, je Z. Kržišnik opisal njegovo življenjsko pot.

Ob dvajsetletnici osvoboditve zateča revija v tej številki objavlja izbrana dela v prozi in poeziji iz drugih republik, ki govorijo o velikih dneh revolucije. Kot prvi je objavljen izbor iz Makedonije. Pripravil ga je književnik Dimitar Sulev. Med spomini, zapisi in književno literaturo na temo NOB, v proznm delu tega izbora so: »Vnuč« Slavka Janevskega, »Poročna noč« Vlada Maleskega in »Strel ob zori« izpod peresa Jovana Boškoviškega. Poezijo pa zastopata pesem Aca Sopova »Oči« in pesem Blaža Koneškega »Težko«.

Jojo Gasperšič objavlja ertico »Začarani mine«, Ela Peroci pa odlomek iz daljše pripovedi pod naslovom »Svetle in temne podobe«. Djuro Livada, ki je napisal že več knjig s tematiko NOB, objavlja odlomek iz »Skušnjava« iz svojega novega romana s tematiko NOB v vojvodini. Sukijske, S. Rupel pa podaja pregled partizanske vojne in revolucionarne literature, ki je izšla v preteklem letu.

Likovna oprema so predvsem reprodukcije makedonskih avtorjev (Borko Lazenski, Metodije Ivanovski, Tomo Vlastovski in Borko Lazenski), kot tudi nekaj reprodukcij slovenskih upodabljalnih umetnikov.

republika komisija odločila o pravici do starostne pokojnine, bo komunalni zavod za socialno zavarovanje lahko izdal odločbo o vaši pokojnini, torej o višini pokojnine.

Opozoriti vas pa moramo, da vas bo verjetno komunalni zavod za socialno zavarovanje predhodno poklical pred invalidsko zdravniško komisijo, ki vas bo pregledala in ugotovila eventualno delovno invalidnost. Če boste po mnenju invalidske komisije ocenjeni za delovnega invalida I. kategorije ali pa tudi II. ali III. kategorije, pa boste izpolnjevali pogoje zakona o invalidskem zavarovanju, boste upokojeni po tem zakonu (niste nam namreč navedli vaše starosti!). V tem primeru, če izpolnjujete pogoje zakona o invalidskem zavarovanju, ne bo vašega primera obravnavala občinska oziroma republiška komisija, kot smo prej navedli, ampak bo zadevo takoj neposredno rešil komunalni zavod za socialno zavarovanje. Kar zadeva višino pokojnine, ni praktično nobene razlike, ali ste upokojeni po zakonu o po-

skimi in socialnimi nasprotji do odhoda v sarajevske šole. Mladeniču se izostri socialni čut in v silnem razmahu komunističnega gibanja po končani prvi svetovni vojni se znajde v vrstah Partije. Sledijo protidurci reakcije, Partijo prepovedo, vodstvo pa se vdaja iluzijam in ničesar ne ukrene razen formalnih protestov. Zato je posebno mladina nezadovoljna in sklone ukrepati na lastno pest. Nastane organizacija »Rdeče pravice«, ki se ukvarja z atentati, Rodoljub Colaković pa postane eden njenih vodilnih članov. Po uspešnem atentatu na Draškovića in nekaj neuspešnih atentatih se znajdejo vsi člani bijelinske skupine v ječi, sam atentator na Draškovića Alija Alijagić pa pride na vešala.

Colaković je eden izmed prvih, ki so kot komunisti okusili jugoslovanske ječe. Bil je v Lepoglavi, Sremski Mitrovici in v Mariboru. Tudi v ječi se nadaljuje boj. Osamitev in nedelavnostni pomeni za jetnike hudo duševno trpljenje, edina možnost za to, da človek ostane duševno zdrav, je intenzivno umsko delo. Poleg tega se je treba bojevati s kaznilniško upravo in notranjim ministrom za osnovne človeške pravice jetnikov. Rodoljub Colaković postane tako eden izmed soustvarjalcev tistega načina partijskega dela v kaznilnicah, ki je pozneje postal vsesplošen in je dobil ime »komunistična univerza«.

Jetniki-komunisti se namreč kalijo v vsakodnevnih spopadih z ječarji, obenem pa neumorno študirajo in tako izkoristijo čas, prebit v jetnišnici za teoretsko poglobljanje svojega znanja. Za študij namreč ni časa, kadar so zunaj, v vsakodnevnem praktičnem partijskem in političnem delu. Če v »Hiši žalosti« Colaković opisuje vrsto pretresljivih človeških usod njihovih nosilcev, zbranih po kaznilnicah, je v »Pričevanju o nekem pokolenju« opisano neumorno in vztrajno delo komunistov pri lastnem izobraževanju in v boju za pravico jetnikov do vsaj minimalnih zahtev.

Po odsluženi kazni je Colaković spet po ilegalnih partijskih kanalih odptoval v Sovjetsko zvezo in se njegova knjiga neha z opisom prehoda avstrijske državne meje na Karavankah. Upajmo, da bomo kmalu brali tudi njegove doživljaje v Sovjetski zvezi in tako imeli zaključen prikaz razvoja enega izmed naših vodilnih tovarišev od otroških let pa do konca oboroženega boja ali celo do sedanjega časa. Saj Colakovićev opis pisanje ni suhoparno naštevanje dejstev, niti dolgočasna zgodovina, ampak privlačno napisan življenjepis, ki je obenem tudi zgodovina naše partije od njenih začetkov do razdobja pred začetkom njene konsolidacije, ki se je končala s prihodom tovariša Tita za njenega sekretarja. MP

Kaj pripravlja Muzej ljudske revolucije v Ljubljani za dvajseto obletnico osvoboditve

Po vsej Sloveniji so že nekaj tednov živahne priprave: 20-letnica osvoboditve je pred durmi in organizacije so izvolile komisije, zadolžene za izvedbo proslav ob tej pomembni obletnici.

Nedvomno imajo organizacije, katerih glavni smoter je krepitev in prenašanje tradicij NOB — organizacije ZZZ, ZROP in ZVVI — pri tem zelo pomembno vlogo. Dela za prireditve je mnogo. Toda to delo je ravno letos, po dvajsetih letih, odkar smo iz že osvobojenih slovenskih krajev zrlj proti Ljubljani, kjer je še vedno vladal kruti okupator, in goreče želeli svobodnega ustvarjanja, še posebno prijetno in doživeto. Tudi Muzej ljudske revolucije Slovenije iz Ljubljane si je zastavil obsežen program proslavljanja obletnice osvoboditve. V svoji vlogi zbiranja dokumentov iz NOB bo ob obletnici še bolj nazorno in nadrobno osvetlil revolucionarno dogajanje pred drugo svetovno vojno in med njo na Slovenskem, s pomočjo doslej najboljše razstave, ki bo odlišna ostala stalna.

Obiskal sem Muzej ljudske revolucije v Ljubljani in zabeležil razgovor z enim izmed kustosov:

— Katera bo glavna vsebina bodoče razstave, ki jo pripravljate za 20. obletnico osvoboditve? — Razstava bo nazorno prikazala prerez skozi razvoj revolucionarnega gibanja v predvojnem obdobju in med NOB. — Katero gradivo boste uporabili pri bodoči razstavi? — Razstavo bomo pripravili s pomočjo razpoložljivega gradiva s prejšnjih obdobjih razstav. Posebno pozornost bomo posvetili dokumentiranju z muzealijami in najpomembnejšimi arhivskimi dokumenti in tiskom. Tako bomo neki pomembni dogodek prikazali z objasn-

lom tematike tega dogodka, z arhivskimi dokumenti, muzealijami, skicami ter tiskom.

— Kakšen je vaš glavni smoter pri pripravljani razstavi? — Izdelali bomo razstavo z bolj razširjeno problematiko in s čistejšimi pojmi o dogajanjih NOB na Slovenskem. Ob tej priložnosti bomo skušali še bolj natančno proučiti razpoložljive dokumente in najti najtesnejšo in najbolj ustrezno povezavo med dogodki.

— Kakšne izboljšave bo vnesla bodoča razstava v vaše delovanje pripravljanja razstav? — Na osnovi kritičnih pripomb obiskovalcev bomo tokrat še bolj uveljavili našo dolgoletno težnjo, da razstave dokumentiramo z muzealijami. Z njimi bomo izboljšali način prikazovanja gradiva.

— Morda boste na bodoči razstavi uporabili kak nov način likovnega prikaza? — Tudi likovno novost bomo vnesli v bodočo razstavo. Vse tri vrste razstavnih predmetov — fotografije, arhivske dokumente in muzealije — bomo združili v harmonično celoto. Doslej smo namreč imeli muzealije razstavljene ločeno od dokumentov.

— Sodelovanje z drugimi tovrstnimi institucijami pri pripravljani razstavi? — Pri pripravljani razstavi sodelujemo z vsemi institucijami, ki se ukvarjajo s tematiko NOB. Najtesnejše stike smo navezali z Zgodovinskim arhivom CK ter Inštitutom za zgodovino delavskega gibanja.

— Bežen pogled v razstavne prostore? — Večji prostori bodo prihranjeni za simbolične in najbolj impresivne eksponate, ki jih bomo razstavili v sredini teh prostorov. Na stopnišči bodo kot dopolnitev razstavljene izdelki partizanskih delavnic, v posebni dvorani pa izdelki tehnika in tiskarn. Skupno bomo razstavili preko tisoč fotografij, več sto muzealij in več sto dokumentov. Z razstavo se bo kolektiv Muzeja oddolžil 20-letnici osvoboditve in 10-letnici otvoritve muzeja za javnost.

Z. C.

Na rob podelitve Prešernovih nagrad

Na večer Prešernovega praznika so v ljubljanski Operi svetočeno podelili Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada. Prešernove nagrade so prejeli trije slovenski kulturni delavci, nagrade Prešernovega sklada pa je prejelo petnajst ustvarjalcev iz raznih območij kulturno-umetniške dejavnosti. Prešernove nagrade so podelili tudi v Kranju, kraju smrti velikega slovenskega pesnika.

Kakor vsako leto, tako se tudi letos pojavlja vprašanje o pravičnosti sistema podeljevanja Prešernovih nagrad; letos še posebno, če proučimo sestavo pristojnih komisij, ki so imele na skrbi oceno estetskega snovanja in oblikovanja na slovenskih tleh in ki so s tem zvezi podale predloge za nagrade. Marsikdo se sprašuje, ali se komisije gledale na slovensko kulturno ustvarjanje z dovolj širokega zornega kota.

Naj mi bo dovoljena skromna pripomba glede del s tematiko narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije. Zdi se mi da že imamo na tem področju dela, ki bi po vsej pravici zaslužila vsaj tako priznanje kot katero koli letos nagrajeno delo, da imamo tudi pisce, ki bi zaslužili priznanje za svoje življenjsko delo na tem področju.

Se morda dosedanja žirija na dela s tematiko narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije niso spomnile? Ali pa so jih kratko malo prezrle kot kategorijo, ki ni v njihovi pristojnosti? Z. C.

OBVESTILO

Knjižotški oddelek zavoda »Borec« prosi vse, ki so naročili in delno vplačali naročnino za knjigo »II. svetovna vojna« Winston Churchilla, naj čimprej plačajo še ostalo vsoto, da jim bomo lahko poslali knjigo. Naklada bo namreč kmalu polšla. Zavod »Borec«

Prešernovo življenje in poezija

Pred nedavnim je založba Mladinska knjiga izdala delo »Prešernovo življenje« in »Poezije in pisma«, s katerima je počastila letošnji največji slovenski kulturni praznik. Ob tej priložnosti so v Mladinski knjižnici povedali:

»Pred dvema letoma in pol je tovariš Bogomil Gerlanc predlagal naši založbi, naj se lotimo slovenske izdaje Slodnjakove monografije o Prešernu, ki je do takrat izšla samo v srbskem prevodu pri založbi Nolit (1962, v knjižnici Portreti). Srbsko izdajo so prodajali v obliki žepne knjige. Zato nam je tovariš Gerlanc predlagal obliko, v kakršni smo izdali delo dr. M. Rupla o Primožu Trubarju in pri tem opozoril na to, da že davno ni nikjer dobili Kidričevega Prešernovega albuma. Pred dvema letoma, na Prešernov praznik, se je profesor Anton Slodnjak lotil urejanja gradiva o življenju velikega slovenskega pesnika. Plod njegovega dela sta knjigi »Prešernovo življenje« in »Poezije in pisma«.

Ob izdaji knjig smo predvsem želeli, da izdaja ne bi bila dostopna samo ozkemu znanstvenemu krogu literarnih zgodovinarjev, temveč da bi našla mesto v vsaki slovenski družini. Zato smo izdajo zasnovali v dveh delih. Prvi vsebuje opis Prešernovega življenja, opremljen s številnimi slikami, drugi pa nam predstavi Prešernovo poezijo in njegova pisma. Profesor Slodnjak je slovensko besedilo svoje monografije nekoliko predelal, profesor Pavle Volčič je zbral slike, Branko Simčič je projekiral notranjo in zunanjo opremo izdaje, natiskala pa je tiskarna Mladinske knjige. Ob tem moramo poudariti, da je izdaja o Prešernu popolnoma lasten proizvod naše specializirane tiskarne. Prav tako je tudi tiskarski postopek pri tiskanju dela o Prešernu posebnost. Iz delovnega procesa smo popolnoma izločili klasično surovino tiskarstva — svinec. Uporabili smo filmski trak. Filmski stavek ima posebno vrednost v tem, da je besedilo, takoj ko je postavljeno, trajno zabeleženo in ga je mogoče na zelo preprost način ponatisniti. Delo o Prešernu je gotovo eno tistih, ki ga je na opisan način vredno zabeležiti.«

Pravni nasveti

G. F. T. G. Iz vašega pisma, ki ste nam ga poslali, je razvidno, da ste udeležene narodnoosvobodilne vojne od leta 1941; čas od 23. decembra leta 1941 pa do 15. maja leta 1945 vam je priznan zaradi aktivnega in organiziranega dela za narodnoosvobodilno vojno v dvojnem številu. Za pokojnino imate 30 vstevnih let, pri čemer so računana tudi medvojnina leta, ki so vam priznana v dvojnem trajanju. Se vedno ste redno zaposleni in vaši sedanji redni mesečni dohodki znašajo 57.000 dinarjev, a vaši povprečni mesečni dohodki v letu 1964 so bili nekaj nad 52.000 din. Vaše zdravstveno stanje se je v zadnjem času toliko poslabšalo, da razmišljate o izjemni upokojitvi. V tej zvezi vas zanimalo, kolikšna bi bila vaša pokojnina in kakšen se postopek za izjemno upokojitev. Zanima vas pa tudi, kakaj prejimate, če ste v bolniškem stanju, le

80 odstotkov vaših povprečnih rednih mesečnih dohodkov.

Zahtevek za izjemno upokojitev je treba vložiti na komunalni zavod za socialno zavarovanje. K svoji vlogi pa morate priložiti dokaze, da ste udeležene narodnoosvobodilne vojne pred 9. septembrom leta 1943, vašo delovno knjižico, kakor tudi eventualne druge dokaze o delovni in posebni dobi, ki se šteje za pokojnino, zdravstvena spričevala, iz katerih je razvidno, da je vaše zdravstveno stanje tako slabo, da je izjemna upokojitev nujno potrebna, pa tudi povprečne mesečne dohodke v zadnjih treh letih.

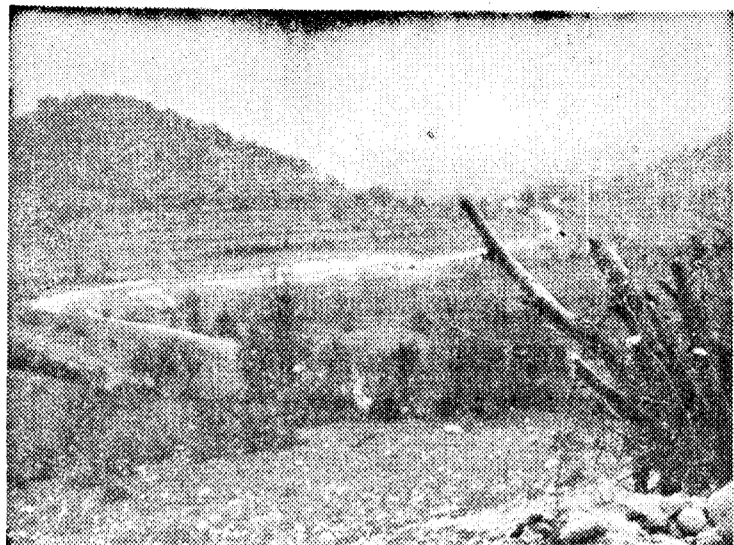
Komunalni zavod za socialno zavarovanje bo kompletiral vaš pokojninski spis in ga nato odstopil posebni občinski komisiji, ki bo razpravljala o vašem primeru in dala svoj predlog republiški komisiji, ki bo dokončno odločila o vaši izjemni upokojitvi. Šele ko bo

knjižnem zavarovanju ali pa po zakonu o invalidskem zavarovanju.

Ce boste upokojeni letos, se bo višina vaše pokojnine odmerila na podlagi povprečnih rednih mesečnih dohodkov v zadnjih treh letih s tem, da se bodo povprečni redni mesečni dohodki valorizirali.

Pravico do oskrbnine v višini 100 odstotkov rednih mesečnih dohodkov imajo po zakonu o zdravstvenem zavarovanju delavcev in uslužbencev le vojaški vojni invalidi, nosilci spomenice 1941 in narodni heroji. Pri vseh drugih delavcih in uslužbencah, kakor tudi pri upokojencih, če so na združenju v stacionarnih zdravstvenih ustanovah, je pa višina oskrbnine odvisna od števila družinskih članov, ki jih je zavarovanec dolžan preživljati. V vseh teh primerih gre za oskrbnino, ki jo prejema zavarovanec za čas, ko je v bolniškem stanju, bodisi da se zdravi v domači oskrbi, če gre za aktivnega delavca ali uslužbenca, bodisi da gre za združenje v zdravstvenih ustanovah-zavodih.

Borbe okrog Mehovskega hriba pod Gorjanci

Pogled na gorjansko cesto; nad njo se dviga Mehovski hrib

Nova gorjanska cesta, ki jo je gradilo novomeško Podjetje za ceste v letu 1963 in jo potegnili lansko leto še do Metlike in Crnomlja, ob vsakem letnem času privablja izletnike. Vabijo jih prelepi Trdinovi Gorjanci, topla Kolpa ter semiške in metliške zidanice.

Prijeten je v teh krajih počitek in pomenek, saj je bil domača vsaka za boj sposoben moški partizanski borec, žene pa so pomagale borcem kot prinašalke hrane, kot bolničarke in podobno.

Preden te zaneso do Vinje vasi in Velikega Cerovca, kjer se začne zadnje serpentine, pod Vahto, kjer Dolenski prehaja v Belo krajino, se na desno odcepi stran-

ska pot proti vasi Podgrad, majhni vasi, nad katero se boči hrib z razvalino starega gradu. To je Mehovski hrib z Mehovskim gradom. Mehovski grad je preživel burno zgodovino in tudi v naši narodnoosvobodilni borbi je odigral pomembno vlogo.

Dane Ahačič je bil v času, ko je nosil puško, še zelo mlad, saj je po njej segel, ko je komaj izpustil držalo šolskega peresnika. Kljub mladosti je bil julija 1944 bataljonski sekretar SKOJ, ko je bil partizanil po Gorjancih.

Dane Ahačič je pripovedoval: »V juliju 1944 sta se zadrževala na Mehovskem hribu dva bataljona Ljubljanske brigade — tretji in četrti bataljon. Naša naloga je bila zadrževati dohod nemških vojakov, ki so hoteli prodreti iz Novega mesta čez Gorjance v Belo krajino. Z naših položajev na Mehovskem hribu smo dobro videli nemške tankovske enote, ki so poskušale prodreti preko Gorjancev. Brž ko so prišli mimo vasi Težke vode in se približali Koroški vasi, smo jih pričeli obstreljevati. Pri Koroški vasi smo razkopali cesto in tudi ostale, manjše poti, smo založili s hodi. Nemci tako niso mogli preko naših ovir in takoj, ko so jih pričeli odstranjevati, smo odprli močan protitankovski ogenj. V teh borbah smo uničili šest nemških tankov, ki so neoblegani obležali ob cesti proti Gorjancem. Spopadi v bližini Koroške vasi so trajali polnih osem dni v juliju 1944.«

Tovariš Dane je vedel povedati o teh bojih še mnogo zanimivega, med drugim tudi to, kako so z angleškimi in ruskim orožjem streljali na nemško štorljivo.

J. Zupančič

OGLEJTE SI NOVE ZALOGE BLAGA

B
ETAŽA

- ročne ure, zlatina
- usnjeni izdelki
- največja izbira kozmetičnih sredstev
- novost za gospodinjje: vsakovrstni odejalniki za posodo in pribor — izdelani po načrtih Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva

C
ETAŽA

- kravate in šali
- uvoženo kvalitetno moško perilo
- damske naglavne rute

D
ETAŽA

- vse vrste preprog in tekačev
- stanovanjsko dekorativno blago
- novi vzorci: porcelana, jedilnih garnitur, kristala in steklenine

ZA VSE BLAGO NUDIMO POTROŠNIŠKI KREDIT

Informacije o tem dobite v pisarni D etaže, ali na Informacijskem oddelku v B etaži.

LJUBLJANA, Pasaža na Ajdovščini

Pohod na Hrvaško

Veter je otožno zavijal skozi krošnje visokih hrastov, pa tudi okoli ušes je brilo kot le kaj, ko se je naša kolona tistega dne ustavila na visoki rebri. Globoko pod nami je ležala ozka dolina, skozi katero se je kakor sivorjava umazana kača vila reka Kolpa.

Dva dni prej smo zapustili Korinjin in Suho krajino ter jo mahnil na Kočevsko. Tam smo si prejšnjo noč poiskali zavetje in si pripravili izdatno večerjo v Nemški vasi, ki je bila prazna in mrtva, včasih pa le dobrodošla postojanka partizanom na pohodu. Še preden so v jutranji zarji ugasnile na nebu blede zvezde, je naša brigada odšla naprej, proti hrvaški meji.

Po nebu so se podili svinčeni oblaki in nihče ni vedel, koliko je pravzaprav ura. Prav gotovo je bila daleč čez poldne, ko smo se ustavili, da bi si privoščili kratek počitek, si zakurili ognje, se ogreli in pripravili topel obrok hrane. Od mraza in utrujenosti smo imeli otrple ude, pa ne samo mi, tudi naše mule, ki so trpele pod težo orožja in municije, in pa nekaj goved, ki smo jih vodili s seboj. Brigadni intendant je dobro vedel, da odhajamo v kraje, kjer je lakota doma in da bo težko za hrano.

Dan se je že temeljito nagnil k večeru, ko se je kolona naše 10. brigade »Ljubljanske« spuščala po strmem pobočju proti Osilnici. Tana smo po mostu prekoračili Kolpo in 22. novembra 1943 ob mraku tako stopili na hrvaška tla.

Bila je že trda noč, ko me je naš komandir tovariš Stane pospremil do nizke kmečke hišice ter mi dejal: »Tu boš nočjo prenočeval, ljudje so dobri, toda revni. Kar pošteno se odpočij, če do česa pride, te že zbudim ob pravem času.«

Le s težavo sem se privadil medli svetlobi lojene svetilke, ki je razsvetljevala kmečko izbo, v katero sem vstopil. Še predno sem se dobera razgledal, me je prijazna žena povabila k mizi, predme pa postavila veliko skledo za beljenega močnika. Prijetno je zadišalo in kar sama od sebe mi je roka segla po ponujeno žlico. Hlastno sem nekajkrat zajel, saj je bil to zame prvi topli obrok po dolgem času. Potem pa se je moj pogled ustavil v kotu ob pe-

či. Od tam so me iz mraka malo s strahom, malo pa z radovednostjo opazovali trije pari otroških oči. Najmlajši ni mogel imeti več kot dve, najstarejši pa kakih pet let.

Moja roka, ki je držala za žlico, je nenadoma zastala v zraku. V očeh malčkov nisem videl le radovednosti in strahu, ampak glad. V trenutku sem se zavedel, da jem njihovo večerjo. Spoznal sem, da je vsak grizljaj, ki ga nesem v usta, bil namenjem tem otročičkom. V grlu me je nekaj stisnilo in jesti nisem mogel več, saj vendar nisem mogel jemati. Počutil sem se, kot bi kradel...

Začuden je žena zrla v skoraj nedotaknjeno skledo dišečega močnika. Za hip me je vprašuječe pogledala in kakor da je razumela, zakaj tako. Odšla je po otep slame ter mi pripravila ležišče v izbi, na tleh poleg prijetno toplo zakurjene peči.

Lojenka v sobi je začela utripati, loj v njej je pohajal in stenj se je začel kaditi. Jaz pa sem ležal na slamnatem ležišču. ki se mi je zdelo čudovito mehko. Srce mi je prevzela neka čudna toplina, pozabil sem na dolge pohode, na boje, na komaj dva tedna staro, še nezacejeno rano, na glad in utrujenost. Mirno sem zaspal

Konrad Orožim

Komunalno podjetje

»Rast« Ljubljana

- gradi in oskrbuje zelene površine v mestu
- upravlja in neguje parkovne gozdove v zelenem pasu mesta
- goji in prodaja razne vrste cvetja, okrasnih grmovnic in drevoja
- izdeluje opremo za parke in otroška igrišča
- Cvetličarna »SUZANA« prodaja cvetje, vence, aranžmaje
- izvaja dekoracije notranjih prostorov

KOLEKTIV
RUDNIKA
RJAVEGA
PREMOGA

KANIŽARICA

ČRNOMELJ

ČESTITA ZA OBČINSKI PRAZNIK 19. FEBRUAR 1965
VSEM OBČANOM TER GOSPODARSKIM IN DRUŽBENO-POLITIČNIM ORGANIZACIJAM V OBČINI ČRNOMELJ

Sladkogorska tovarna kartona in papirja

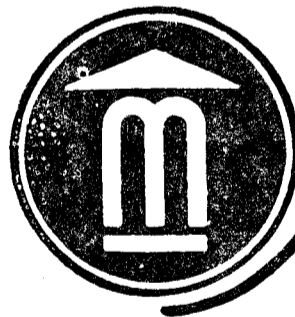
Sladki vrh, pošta Šentilj v Slovenskih goricah

PROIZVAJA: klobučni beljeni papir — klobučni nebeljeni papir — ovojne netipizirane papirje — surovi strešni karton — izolacijski karton

DOLGOLETNE IZKUŠNJE. STARI REKONSTRUIRANI IN NOV PAPIRNI STROJ SO JAMSTVO ZA KVALITETO NAŠIH PROIZVODOV

ZA DOM • ZA SLUŽBO • IZLET ALI DOPUST

PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

»PROJEKT — NIZKE ZGRADBE«

Ljubljana, Parmova 33-III - tel. 32-029

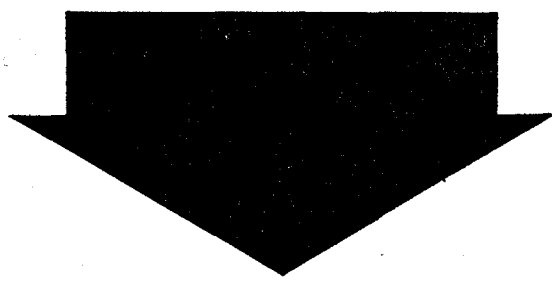
IZVRŠUJE PROJEKTNE NALOGE ZA: CESTE, MOSTOVE, VODOVODE, KANALIZACIJE, HIDROCENTRALE, MELIORACIJE, REGULACIJE, PRISTANIŠKE ZGRADBE, VISOKE ZGRADBE

OBČINSKA SKUPŠČINA - ČRNOMELJ

Z DRUŽBENO
POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

ČESTITA IN POZDRAVLJA VSE OBČANE, DELOVNE IN DRUGE ORGANIZACIJE OB PRAZNIKU OBČINE. Z DELOVNIM ELANOM IN POZRTVOVALNOSTJO STOPAMO V NOVO OBDOBJE NAPOROV ZA SE HITREJŠO RAST GOSPODARSTVA BELE KRAJINE, Z VEČJIM VLAGANJEM V DRUŽBENI STANDARD BOMO OMOGOČILI DELOVNEMU ČLOVEKU DOSTOJNEJŠE ŽIVLJENJE, KI GA ZASLUŽI. NALOGA SLEHERNE DELOVNE ORGANIZACIJE, SLEHERNEGA OBČANA NAJ BO NENEHNA SKRIB ZA DVIG PROIZVODNJE

Litoželezna industrija Črnomelj

čestita delovnim ljudem in kolektivom za občinski praznik z željo za nenehnim dviganjem gospodarske rasti Bele krajine in njenih prebivalcev.

Izdelujemo ulitke za široko potrošnjo, samitarno litino in strojne ulitke za strojogradnjo.

BELT

belokranjska železolivarna
in strojna tovarna

ČRNOMELJ

- PROIZVAJA VSE VRSTE VISOKOKVALITETNIH ULITKOV ZA AVTOMOBILSKO IN STROJNO INDUSTRIJO, SOLIDNOST, KVALITETA IN TRADICIJA UVRŠČAJO PODJETJE MED NAJBOLJ POZNANE PROIZVAJALCE TEH PROIZVODOV V JUGOSLAVIJI IN IZVEN
- PRAV TAKO PROIZVAJA NAJRAZLIČNEJŠE STROJE ZA GRADBENIŠTVO, PRILAGOJENE JUGOSLOVANSKIM POTREBAM IN SODOBNIM PRINCIPOM GRADBENIŠTVA
- PRIZNANI SO TUDI IZDELKI ZA OPREMO LIVARN KOT MEŠALCI ZA KALUPARSKI PESEK, BRUSILNI STROJI TER RAZNO ORODJE IN UTENZILJE ZA LIVARSKO PROIZVODNJO

VSEM CENJENIM POSLOVNIM PARTNERJEM ŽELIMO NADALJNJIH POSLOVNIH STIKOV, OBČANOM OBČINE ČRNOMELJ PA ČESTITAMO OB OBČINSKEM PRAZNIKU 19. FEBRUARJU

DELOVNI KOLEKTIV PODJETJA
BELT - ČRNOMELJ

SPECIALIZIRANO TRGOVSKO PODJETJE Z GRADBENIM MATERIALOM

»Gramex«

LJUBLJANA, Kurilniška 10 a
telefon številka 30-140, p. p. 129

nudi svojim poslovnim partnerjem in vsem cenjenim strankam naslednje gradbene materiale v prodaji na debelo in drobno:

• okrogli, rezani in tesani les, ploščato železo, žeblje, spojke, žico in trakasto pločevino, montažne opaže in odre

• cement, betonsko železo, kamnite agregate, pesek, ločenece, mivko, drobljeno opeko, žindro, klinker, kemična sredstva za izboljšanje betona

• vse vrste proizvodov iz gline, šamot, pečnice, apno živo, gašeno in hidrat, zidne bloke, mavce, siporex plošče, mavčne plošče, heraklit, drvolit, durisol, livo in šper plošče, panel plošče, lanit plošče, lesanit, lesomin, melanit, ultrapas, celoteks, klinker opeko, apneno in peščeno opeko, stekleno opeko in bloke naravni kamen in marmor v ploščah, omet, zidno lepilo, zidno armaturo, tapete, magnezijev klorid, protikorozijska sredstva, sredstva proti trohnenju in insektom, ognjevarna sredstva, razredčila, topila, emulgatorje in sušilce.

• stavbno pohištvo iz lesa, pohištvo iz metalov, vijake, zakovice, vijakno blago, okovje in pribor za vrata in okna, rolete iz desic, plastične profile, ravno steklo, žična platna

• nosilce iz predfabrikacije, monta, rapid, nosilce iz prednapetega betona, nleteno trstiko, štukauro, rabič pletiva, ekspandirani metal, stopnice, terace, pesek, kamnite bloke, lesene kocke, lesene pode, laditke, pode, parkete, gumijaste pode, plastične pode, vinas, teraco ploščice, kulir plošče in

ostale betonske plošče za pode, klinker in ostale glinaste plošče za pode

• lesene rešetke, strešne konstrukcije, metalne, betonske, lesene, nosilce, kritino metalno, kritino iz ostalih materialov, strešno opeko, salonit, eternit, vijaki material za pritrdjevanje kritine

• kamnite kocke, robnike in stebre, kamen lomljeni, agregat, bitumen, katran, smolo, karanjska olja, bitumenske raztopine in emulzije, asfaltni mastiki

• krovno lepenko, bituminizirane folije, albit, al-bifol, bituminizirano juto, bitumen asfaltne mase, emulzijo za izolacijo na bazi bitumena, karbolinje, plošče iz plute, mineralno in stekleno volno, stropor, aluminijaste folije, azbest, izolacijske plošče iz valovite lepenke, izolacijske plošče iz lahkih betonov, lesno volno, filc in plastične mase

• metalne absorbente, perforirano pločevino, azbestne in mavčne absorbente, lesene absorbente, absorbente iz plastičnih mas

• lopate, krampe, motike, zidarske zajemalke

• montažne objekte in dele zanje

• betonske cevi s fazonskimi komadi, keramične cevi iz žgane gline in kamnite s fazonskimi komadi, azbestno cementne, mavčne, plastične cevi s spojnici in fazonskimi komadi, kanalizacijsko litino

• azbestno cementne plošče, plošče iz lepenke in plastičnih mas, ravno in armirano steklo, emajlirane plošče za oblaganje, fasadne plošče iz betona in teraca, steklene plošče.

COMMERCE

ZASTOPSTVO RENOMIRANIH INOZEMSKIH TVRDK

LJUBLJANA, TITOVA 3

TELEFON ŠTEVILKA 32-802

ZASTOPAMO RENOMIRANE FIRME, KI OSKRBUJEJO NAŠO KEMICNO, TEKSTILNO, PAPIRNO, GRADBENO IN DRUGE INDUSTRIJE S SUROVINAMI, STROJI IN ORODJI TER NAŠE KMETIJSTVO Z ZAŠČITNIMI SREDSTVI ZA RASTLINSTVO IN UMETNIMI GNOJILI

Kje je zver, ki se imenuje Bormann?

Pri nürnberških zakonih in v tako imenovani »kristalni noči« leta 1938 je Bormann že sodeloval. Sedaj, dva dni po njegovem imenovanju za državnega ministra, je Bormann podpisal dekret, ki je določbe nürnberških zakonov razširil tudi na vzhodna ozemlja, ki jih je zasedla Nemčija.

Nato je sledil udarec za udarcem iz vsemogočnega strankinoga urada: novembra 1941 je Bormann podpisal novelo k državnemu zakonu o državljanstvu, po kateri imetje Židov, ki so se izselili, pripade državi —, novembra 1941 je Bormann v okrožnici na vse Gau-, Kreis- in Ortsgruppenleiterje stranke ukazal, da se morajo prepovedati vse poroke vojakov z ženskami, ki so bile poročene z Židi — in to brez izjeme — ker so take žene pokazale pomanjkanje rasnega čuta —, julija 1943 je Bormann podpisal 13. novelo k državnemu zakonu o državljanstvu, po katerem Židje niso deležni zaščite rednih sodišč in februarja 1944 je Hitler na priganjanje Bormanna odredil, naj fašistični ideolog Alfred Rosenberg priredi »Mednarodni anti-židovski kongres.«

Kot kraj za ta čudni kongres je bil določen Krakov. Med 400 gosti so bili na seznamu povabljenih razen Bormanna, Goebbelsa, Ribentropa in Himmlerja »zaslužni« igralec Werner Kraus (ki je v filmu »Zid Süß« igral antižidovski vlog); to je bil film, ki ga je po popačenem romanu Lionela Feuchtwangerja insceniral Feit Harlan), Nobelov nagrajenec fizik Philipp Lenard in veliki jeruzalemski mufti.

Glavni govornik naj bi bil zloglasni zgodovinar profesor Karl Alexander von Müller. V odmorih naj bi, kakor sta se dogovorila Rosenberg in Bormann, igrala berlinska Filharmonija pod vodstvom Wilhelma Furtwänglerja (edini dirigent, ki ga je priznal Hitler). Poleg tega naj bi ta svečani zbor gledal »dobre nemške filme« kot npr. »Večni Žid.«

Profesionalni antisemitski zgrajeni voditelji pa se niso, zlasti kar se tiče slovanskih Poljakinj, preveč zavedali svoje rasne naloge. V zapisniku o pripravah lahko beremo: »Na podlagi žalostnihkušenj z drugih kongresov se razmišlja o tem, da se za časa kongresa uredi v Krakovu javna hiša, v kateri ne bi bilo nobene Poljakinje. Brezpogojno se mora zaščititi čista rasa... Kongresa pa ni bilo zaradi tega, ker so se zavezniki medtem izkrcali v Franciji in je Bormann smatral, da čas za tak kongres ni več primeren. Razočaranemu Rosenbergu je sporočil: »Firer želi, da se kongres odgodi.«

Tudi kot državni minister si je Bormann zadržal navado, ukazovati v imenu Hitlerja. »Firer me je pooblastil« in »firer želi« so bile običajne formule, za katerimi je Bormann skušal skriti svojo moč.

Tako je npr. od primitivnega razplojevanja obsedeni Reichsleiter odredil, da je priporočljivo, da deklice in žene v zasedenih vzhodnih pokrajinah odpravijo svoj plod. Strašni German ni želel slovanskih otrok. Tudi tukaj je ukazoval v »imenu firerja«.

Ze 1. 1941 se je čutil v svojem položaju tako trdnega, da je v nekaterih primerih opustil svojo sicer opaženo zapetost in je nekoliko pokazal svoj vpliv. Ko je na primer münsterski škof grof von Galen imel svoji dve pridigi proti režimu (ki sta bili v prvi vrsti naperjeni proti evtanaziji), ni odredil nobenih ukrepov proti katoliškemu cerkvenemu doštovanstveniku, ki je bil v katoliški Vestfaliji zelo priljubljen. V tajni naredbi pa je odredil, da se »od sedaj naprej« ne sme več zaplenjevati cerkveno imetje.

Toda prepričani fašist Martin Bormann, ki se je v boju proti cerkvam vrgel kot bik na rdečo cunjjo, ni hotel pokazati nobene popustljivosti. Napisal je:

»Kakšne korake bo firer storil proti škofu, še ni znano. Prav gotovo bi bila na mestu smrtna kazen.« (Po nepotrjeni govorici je grof Galen umrl za zastrupitvijo, in sicer se je zastrupil zaradi uživanja »pokvarjenega mašnega vina.«

Z drugimi besedami: Bormann je bil že takrat prepričan, da bo pridobil Hitlerja za to važno odločitev, ki je bila po njegovem mnenju edino pravilna.

Tudi njegove okrožnice so sčasoma postale bolj samozavestne. Tako je na primer že leta 1941 sporočil vsem Reichs- in Gauleiterjem: »Ker spadam k ožjemu štabu firerja, ga bom tudi dalje spremljal.«

Ta okoliščina je, kakor je Bormann pravilno pripomnil, imela veliko prednost, da se tudi za časa vojne vse važne zadeve predložijo firerju.

Morebitnim nevoščljivcem je zavezal jezik z besedami: »Končno delam kot konj, da celo več kot konj. Konj ima svojo nedeljo in svoj nočni mir!«

Izzivajoče jim je »ta konj« zabrusil v obraz: »Kdor je drugega mnenja, naj čimprej sporoči firerju, kdo bi bil primeren za njegovo, Bormannovo mesto.«

Njegova moč je postajala vse večja. Ko so leta 1942 odredili, naj se državni vodja SS-oddelkov in državni minister pravosodja od primera do primera dogovorita, s katerimi osebami je treba postopati na poseben način, so v zapisnik napisali: »Ce se obe menji ne strinjata, naj se vpraša za mnenje Bormanna, ki bi eventualno o tem obvestil firerja.«

»Prišel je čas, ko je treba izpreči...«

Tako je dejal predsednik Krajevne organizacije ZVVI Dovje-Mojstrana ob zaključku redne letne konference organizacije. FRANC TOLAR, 76-letni vojni in organizacijski veteran je odstopil predsedniško mesto mlajši delovni moči. Polna štiri desetletja plodnega dela v družbeno-političnih organizacijah je za njim. Nihče pri nas ni bil vso to dolgo delovno dobo tako predan in vztrajen. Vsakomur sta že prej pošli moč in volja. Zato se ne čudimo, da si je tovariš Tolar zaželel zasluženi počitek.

Franc Tolar se je kot hud invalid iz prve svetovne vojne že leta 1919 vključil v invalidsko organizacijo v Rogoški Slatini, kjer so tamkajšnji invalidi ustanovili prvi začasni odbor. Potem ko so se razme-

re uredile, je bil v Ljubljani ustanovljen glavni odbor organizacije vojnih veteranov. Tedaj pa je bil tovariš Tolar že doma v Mojstrani, kjer je s svojimi tovariši osnoval invalidsko organizacijo, ki jo je vodil do razpada stare Jugoslavije. Na skupščinah in zborovanjih glavnega odbora je kot izvoljeni delegat mnogo let zastopal pravice vojnih invalidov in skrbel za njihove boljše življenjske pogoje. Med okupacijo je svoje delo prekinil in ga po osvoboditvi nadaljeval v novih, toda popolnoma drugačnih razmerah kot pred vojno. Ko je bila leta 1950 v Dovjeh osnovana osnovna organizacija ZVVI, je bil izvoljen v odbor organizacije. S svojimi bogatimi izkušnjami je mnogo prispeval, da je bila organizacija kos svojim nalogam.

Ob fašističnem napadu na Jugoslavijo je čvrsto stal na strani NOB. Že leta 1942, še trdneje pa leta 1943 se je povezal s partizani in terenski aktivisti OF ter vse do konca vojne z njimi tesno sodeloval.

Takoj po osvoboditvi je deloval v raznih krajevnih odborih oblasti in Osvobodilne fronte ter v planinskem in turističnem društvu, kjer je bil mnogo let zelo agilen; bil

je tudi njun predsednik. Zaupane naloge je vedno opravljal vestno in dosledno, poln vredine in zaupanja vase, v prihodnost, v boljši jutrišnji dan. Tak je še danes, kljub visoki starosti. V svojem plodnem življenju je prejel mnogo priznanj, med drugimi Medaljo zaslug za narod, od Planinske zveze Jugoslavije je prejel Zlato značko z diplomom, Planinska zveza Slovenije pa mu je podelila Srebrno značko z diplomom.

Tovarišu Francu Tolarju želijo njegovi tovariši še mnogo zdravih let in ga prosijo, da jim ne bi odrekel svoje pomoči, če jo bodo še kdaj potrebovali. A. V.

ODLOČNA ZAHTEVA PO REŠITVI STANOVANJSKEGA PROBLEMA BORCEV

Ce bi morali z enim samim stavkom oceniti skupščino Zdrženja borcev iz Brezovjske občine Vic-kana, bi napisali:

Bila je vsestranska živ in stvaren odraz problematike, dela in uspehov borcev v tej občini.

Toda vsebinsko izredno bogato poročilo, s temeljito oceno vseh letnih konferenc in obširna, razgibana, stvarna in plodna razprava, vse to je pokazalo na vprašanja, težave, delo in zadeve, ki jih ne gre prezreti. Vse to je namreč veren dokaz, da so predsedstvo Zdrženja in delegati občinskega pristulnili članstvu, da so zvedeli za njihove težave in zahteve. Pokojniški zakon, proslava dvajsetletnice osvoboditve, zgodovinska dejavnost, sodelovanje z drugimi organizacijami, priznavanje posebne dobe, kritika urbanistov v zvezi z reševanjem stanovanjskega vprašanja, priznavalne itd. — to vse so bile zadeve, o katerih so temeljito razpravljali na krajevnih konferencah ZB in ki so vsa prišla do izraza tudi na ob-

činski skupščini Zdrženja. In ker je bil stanovanjski problem povsod v ospredju razprav, ker je v občini še 118 norešenih stanovanjskih zadev borcev in med njimi 56 res izrednih perezih in ker prizadeti borci vso svojo pravico, je predsednik Stane Vrhovec v svojem referatu odločno zahteval neodložljivo in naglo rešitev stanovanjskega problema 56 borcev v tej občini že letos, s čimer bi najlepše počastili 20. obletnico osvoboditve.

Se nekaj podatkov: v 36 krajevnih organizacijah je v tej občini 1197 članov, a vlog je med letom prejelo predsedstvo 3143. Če izvzamemo 772 vlog za priznanje posebne dobe, so ostale v glavnem razne oblike prošnje, kar opozarja na socialno strukturo članstva.

Pri predsedstvu Zdrženja dela 10 komisij in sekcij, ki so vse izredno agilne.

Razumevanje občinske skupščine za potrebe borcev potrjuje dejstvo, da so med letom dvignili število priznavalnin od 50 na 150, za katere gre

mesečno milijon in 515 tisoč dinarjev. Enkratne pomoči so izplačali 232 članom in družin v ta namen 3 milijone 468.000 dinarjev. Lanska poročna sredstva določena v ta namen v višini 15 milijonov dinarjev, so letos zvišana na 32 milijonov.

Med letom je 18 članov ZB dobilo nova stanovanja, a rešenih je bilo 24 zadev, pa tudi rešitev drugih pripravljajo, saj so o možnostih rešitve vseh 56 perezih stanovanjskih zadev že razpravljali predstavniki občine in IS Republike, kot je na skupščini poročal sekretar občinskega komiteja Janko Kusar, ki je tudi pozdravil skupščino.

Med gosti so skupščini prisostvovali še predsednik SZDL, predstavnik ZVVI, ZROP, ZPM in drugi. Prisotnih je bilo 95 odstotkov delegatov.

Delegati so začeli razpravljati pri problematiki borcev kmotov in hmeljarjev s stanovanjskimi, zdravstvenimi in drugimi zadevami. Obsejni vlogi neobjektivno pišanje o nezakonitih v Delu 3. II. razpravljali so o proslavah 20-letnice, o varstvu spomenikov in novih spomenikih, o priznavanju dvojne dobe in načinu, kako jo hočejo uveljaviti tisti, ki nimajo nikakih zaslug. Tako si je nekdo, ki so ga okupatorji zaprli zaradi tihotapsva, prilaščal delo in zasluge padlega brata lid.

V razpravi so prisotni zvedeli tudi, da bo v občini sistematičen zdravstveni pregled borcev; kritizirali so nekatera določila novega pokojniškega zakona in v tej zvezi datum 9. 9. 1943 kot mejnik statusa borca ter izrazili tudi zadovoljstvo z načinom pisanja »TV-15«. Govorili so še o mladini, ki ji naj borci tolažijo težave in uspehe NOB.

Navdušeno so vsi prisotni pozdravili zaključno besedo predsednika, ki je pojasnil, da se predsedstvo in vse komisije naslanjajo pri svojih odločitvah na poročila krajevnih organizacij. Zato morajo imeti čim več stavek letnih odkrit odnos do vseh članov in ne smejo voditi dvoletne politike in zvrčati krivdo na občinsko združenje v primerih, ko je le-to odločalo po njihovem predlogu.

S skupščino so poslali ZB NOV Jugoslavije protestno resolucijo proti zastaranju roka preganjanja nacističnih vojnih zločincev v ZR Nemčiji.

Raven skupščine Zdrženja borcev občine Vic-kana je dosegla res dostojno višino. Na skupščini so postavili solidne temelje za nadaljnje uspešno delo. V. M.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI BREZMESNIH ALI MESNIH JUH. V »ETO« JUHO VKUHAJTE SVETLO PREPRAŽENI ZDROB.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI FIZOLA, KAKOR TUDI PRI PRIPRAVI PRIKUH.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO ZA RAZNE OMAKE.

PROIZVOD:

KOLINSKA ♦ LJUBLJANA

Leninova novoletna čestitka, poslana 1. januarja 1919. ljudskemu komisarjatu za notranje zadeve, ki ni bila doslej objavljena v njegovih zbranih delih, ki pa jo je nedavno objavil moskovski časopis »Nedelja«, se glasi: »... Iz srca vam želim, da bi delali v novem letu manj neumnosti kot v starem, da bi se izgradnja sovjetske oblasti, za jačjenje katere si tovariši iz komisarjata posebno prizadevate, uspešno končala. Lenin.«

Celo trup je večasih boljši...

Churchill in znana lady Astor se nista mogla prenašati. Na nekem slovesnem sprejemu je lady Astor gledala v kozarec, ki ga je Churchill držal v roki in mu rekla: »Ko bi bila jaz po ne vem kakšni nesreči vaša žena, bi vam takoj v tale vaš viski zliha precječšnjo količino strupa.« »Gospa«, jo je, smehljajoč se, Churchill zavrnil, »ko bi bili vi moja žena, bi jaz zastrupljeni viski takoj popil.«

S kljuke in klina

Ce hoče biti kdo po vsej sili obešen... V Veliki Britaniji se vedno razpravljajo o odpravi smrtnih kazni, čeprav je zadeva že rešena. Nekaj jih je še vedno proti odpravi. Časnik »Times« je objavil pismo nekake bralca, ki je predlagal: »Kaj ne bi ohranili smrtno kazni za tiste, ki se zavzemajo zanjo?«

Nasvet novoporočencem. Zahodnonemški protestantski pastor Schäffer takole poučuje mladoporočce: »Prihodnji čas glagola poročiti so se ne sme glasiti: ločila se bova.«

Churchill se je posmeoval tudi smrti. Ko so novinarji vprašali Churchilla ob njegovi 80-letnici, ali se boji konca, je skomignil z rameni in dejal: »Pripravljen sem srečati se s svojim stvarnikom; ali pa je moj stvarnik pripravljen tvegati srečanje z menoj, je — drugo vprašanje.«

- KRANJSKO GORA, VOGEL — vsako nedeljo smučarski izlet. Odhod avtobusa ob 7.30.
- KRANJSKA GORA — s posebnim vlakom na FIS-A tekmovalni v slalomu in veleslalomu, dne 27. II. 1965. CENA 400 din.
- VERONA — mednarodni velesjeem kmetijstva. Prijave do 15. II. 1965. Izredno ugodni pogoji.
- MOSKVA—KIJEV—LENINGRAD — v juliju z vlakom in reaktivnim letalom.
- BERN — v marcu obisk velike hotelsko-gostinske razstave.
- ATENE—PIREJ—IRAKLION — z ladjo v aprilu. Izredno ugodni pogoji.
- DUNAJ — v marcu obisk znamenitega spomladanskega velesjeema.
- BADGASTEIN — 4-dnevni izlet v smučarski center Avstrije. Prijave do 6. marca 1965.
- SLASČICARJI — zanimivosti za vas. Potovanje na mednarodni kongres in razstavo na Dunaju — v aprilu.

RIŠE: TON
PIŠE: BON
MARKO
IZ
MEDVEDJE
GORICE

64. Prostitutke so bile predmet splošnega zgražanja. Ugled tako osovražene vojske je bil na ničli. Toda ko so vojaki s svojim tenentem začutili, da je njih sladko življenje v nevarnosti, so zagnali še večji halo. S tem so izzvali starega marešala, ki je sklenil za vsako ceno pregnati prostitutke iz tega vojaškega kraljestva. Njegov sklep se je kmalu uresničil: prišla je policija, začopila žensčine, jih stlačila v tovornjak ter odpeljala daleč v mesto. Tenente je bil zaradi tega zelen od jeze. Zasnoval je maščevanje. »Ta špehar nam ne bo grenil zadnjih ur pred odhodom na bojišče.« Je siknil svojim vojakom, ki so se rade volje spremenili v zarotnike. Epilog maščevanja naj bi bila marešalova smrt.

65. Načrt so začeli uresničevati že naslednjega dne. Del zarotnikov je odšel v bližnji zaselek Podhom ter se zavlekel v krčmo. Oblastno so naročili pijače in jedače, robantili in izzivali. Ne da bi kaj plačali, so odšli že v pozni-nočni uri, okajeni in pijani. Nekaj časa so kričali in razgrajali po vaši, potem pa so se zavlekli v bližnji smrekov gozdiček nad vasjo in od tam začeli na vso moč streljati... Potem je vse utihnilo, zarotniki so se potuhnili in napeli ušesa. Dolina, pogreznjena v noč, je bila tiha in temna. Na nebu so se čedalje bolj kopičili oblaki, ki so napovedovali deževje. Ce bo stari marešalo šel tenentju na limanice, se bo za zmerom ujel...

66. Čim je tenente zasiljal streljanje, je poskočil, pograbil telefonsko slušalko, zavrtel številke in vzemirjen prisluhnil. Cez trenutek se je onstran žice oglašil marešalo. »Kaj ste slišali? Podhom so napadli partizani. Odšli bomo takoj na pot, zdaj se izkažite junaka.« je tenente osorno in ukazovalno vpil v slušalko ter mislil na prostitutke in sladko življenje. »Tako je napravim.« se je slišalo od druge strani. »Takoј pridem!« Tenente je odložil slušalko in si pomel roke. Da, s tem bo ubil dve muhi na mah. Vse, kar se bo zgodilo, bodo napravili partizanom. Našli bodo razlog za izropanje in požig vasi, vrnilo se bo sladko življenje. — Potem se je zbrala druga skupina zarotnikov in prišel je tudi marešalo. Tenente jih je povedel po poljski stezi v temno noč...

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

● Zaklad v grajski razvalini. Stara Dvigradska trdnjava pri Kanfanaru v Istri že leta in leta burka domišljijo tamkajšnjih domačinov, ki verujejo, da so skriti v njej zakladi srednjeveškega razbojnika Morgana. Nedavno so začeli raziskovati razvalino poljski arheologi ter so pod stoletnimi plastmi našli na zidovih — freske, stare 1000 let.

● 90-letni »mladenič« je akademik Georgij Nesterovič Speranski, znamenit sovjetski zdravnik. Speranski bo ta mesec praznoval 92. rojstni dan. Novinarji, ki so ga obiskali v njegovi hišici blizu Moskve, so ostrmeli, ko so zagledali Speranskega, ki je z lahkoto in spretno drvel na smučkah. Speranski je tudi pravi mojster v drsanju in veslanju. Se vedno je zaposlen kot svetovalec katedre za otroške bolezni Centralnega inštituta za specializacijo zdravnikov. Speranski zatrjuje, da pomeni telovadba od otroških let dalje čvrsto zdravje odraslega človeka in poročstvo za dolgo življenje.

Dobro je, če veste...

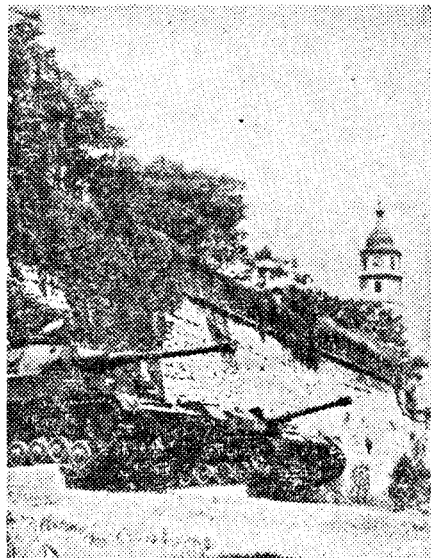
● Velika želva. Na otoku Sv. Helena v Atlantskem oceanu, kjer je prebil Napoleon v izgnanstvu poslednja leta svojega življenja (od 1815. do 1821. leta), živi še vedno velika želva, njegova »sodobnica«. Zelva živi lahko — trdijo naravoslovci — do 300 let. Ta Napoleonova »sodobnica« ni potemtakem niti tako hudo stara, pa čeprav ima skoraj gotovo najmanj 150 let.

● Atletski konji. Nedavno je počinkovska kobilarna (ZSSR) poslala v Italijo prvo skupino svojih konj. Tu so vzgajali konje več ko 200 let, sprva večinoma dirkalne konje in konje za carsko gardo. Pozneje so se lotili reje vlečnih konj. Pred 10 leti je žrebec »Zrebij«, zrejen v tej kobilarni, dosegel svetovni rekord — vlek je 16-tonski tovor. Ti konji niso izbirični pri krmi, so vztrajni in niso ravno pretežki. Tako je npr. žrebec »Rasol« težak 910 kg, pa lahko povleče 20-tonski tovor, konj »Livenja« pa je pri neki tekmi vlek 22-tonski tovor. Počinkovska kobilarna redi te konje za vse kraje v ZSSR in jih izvažata v inozemstvo.

● 14-mesečni Gerard Russel je najmlajši zapornik na svetu. Zapr je, čeprav je popolnoma nedolžen, v nekem pariškem zaporu. Kriva pa je njegova mati, ki so jo obsodili zaradi tatvine. Po francoskih zakonih ni dovoljeno ločiti otroka, ki še nima 18 mesecev, od matere. Tako se je zgodilo, da so zaprli tudi malga Gerarda.

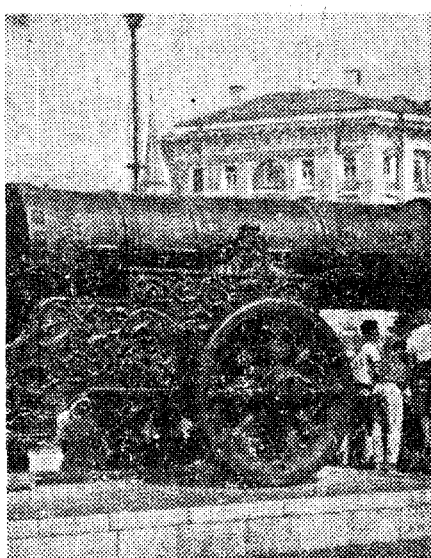
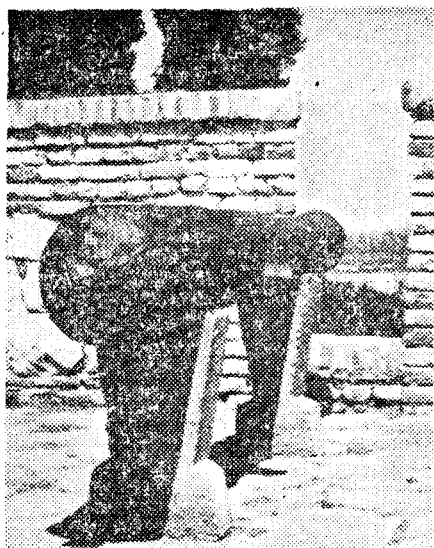
● Pred železniško postajo v Djevdjelji je moč opazovati vsako jutro jato vrabcev, ki si iščejo hrano. To ni nič nenavadnega, pač pa je nekaj izrednega, da je med temi vrabci — en vrabec popolnoma bel. Beli vrabec je v naravoslovju skoraj oziroma popolnoma nepoznan pojav.

● »Pridna perica«. Neki znamenit ruski dreser kaže v moskovskem cirkusu rakuna Tiska, ki »pere« perilo. Rakun perilo tudi ožme in ga obesi, da se posuši. Vsako leto si ogleda »pridno perico« več ko 30.000 gledalcev, večinoma otrok.

V največjem vojnem muzeju v Jugoslaviji imajo razstavljenih 15.000 predmetov in 35.000 fotografij iz skoraj celotnega stoletja zgodovine vojna na tleh Jugoslavije. Muzej je bil osnovan leta 1878 kot vojni muzej Srbije. Ob bombardiranju leta 1915 je bil popolnoma razrušen. Vagon z evakuiranimi predmeti je zaplenil sovražnik. Po prvi svetovni vojni so muzej obnovili in novim predmetom dodali tudi del zaplenjenih predmetov iz prve svetovne vojne. Med NOB je muzej pretrpel velike izgube, saj je sovražnik odpeljal številne dokumente, ki so pripovedovali o zgodovini Srbije. — Kateri je ta največji jugoslovanski vojni muzej?

Trdnjavski top na sliki izvira iz 18. ali iz začetka 19. stoletja in spada v bogato zbirko muzealij največjega vojnega muzeja v Jugoslaviji. Poleg opreme iz 1. svetovne vojne in balkanskih vojn, predmetov iz časa turške vladavine, posameznih primerkov orožja in opreme iz srednjega veka, orožja z vseh koncev sveta — iz Afrike, Indonezije, Bližnjega vzhoda in od drugod — ter zbirke vojaških odlikovanj iz 19. in 20. stoletja, hrani muzej tudi zbirko umetniških slik, grafik in skulptur. Muzej je posebno znan po zelo bogati zbirki orožja, dokumentov in predmetov iz narodnoosvobodilne borbe. — Kdaj po osvoboditvi so ta muzej obnovili?

Američani si zelo radi pomagajo s superlativi, kadar govorijo o stvareh, na katere so zelo ponosni; mnogim besedam tako radi pritekajo »naj« — največji, najdražji, najtežji in podobno. Rusi za Američani na tem področju ne zaostajajo mnogo, posebno kar zadeva vojno tehniko. V svojih muzejih hranijo mnoge predmete, ki jim po velikosti in vrednosti ni tekmeča na svetu. — Kako se imenuje velikanski top na sliki, ki je v čast in ponos trdnjavi Kremelj v Moskvi in tehta 40 ton, vsaka njegova krogla pa ima eno tono?

Na sprehodu po Kremlju se mnogi domači in tuji obiskovalci lahko čudijo ogromnemu zvonu, ki tehta 200 ton. Impozantni zvon, ki je na žalost nekoliko poškodovan, se odlično poda v kremeljsko okolje. Kremelj je dal zgraditi ustanovitelj Moskve, ruski knez Jurij Dolgoruki leta 1156. Dolžina vseh zidov okrog Kremlja je 2235 metrov. Kremelj ima 20 obrambnih stolpov. Velikost največjega zvona na svetu simbolično prikazuje moč ruskega carja, ki ga je dal vltiti. Toda zvon ni nikoli opravljal svoje prave naloge. Ob nameščanju v zvonik se je poškodoval. — Kako se imenuje ta zvon?

Nekaj o prevedbi pokojnin udeležencev NOV

Prevedba pokojnin borcev NOV pred 9. septembrom 1943 in španskih borcev je dvojna. Pokojnina nosilcev »Partizanske spomenice 1941« se določijo v višini 100 % od pokojninske osnove, ne glede na leta pokojninskega staža. Drugim borcem pred 9. septembrom 1943 se določa pokojnina v višini 45 % moškim in 47,5 % ženskam za priznan pokojninski staž 15 let in ne šele od 20 priznanih let, kot je to pri drugih zavarovanih. Za vsako nadaljnje leto pokojninskega staža se pokojnina zviša pri moških za 2 %, pri ženskah za 2,5 %. Če so udeleženci NOV upokojeni s stažem krajšim od 35 let (ženske 30 let) se jim razlika do polne pokojnine zviša za 60 % toda le toliko, da ne preseže 85 % pokojninske osnove.

Borci NOV, ki so bili uvrščeni v VI. zavarovalni razred samo zaradi udeležbe v NOV oziroma v španski državljanski vojni, ne bi pa bili uvrščeni v ta razred glede na osebni dohodek ali kategorijo delovnega mesta in pokojninsko dobo, se ne prevedejo po osnovi VI. zavarovalnega razreda, temveč po osnovi 40.000 dinarjev, kar predstavlja znesek dodatka zaposlenim borcem, ki je priznan z zveznim zakonom za leto 1965.

Pokojnine po zakonu iz leta 1957 in pokojnine, določene po tem zakonu na podlagi osebnih dohodkov do 31. decembra 1960, se obravnavajo na enak način. Prevedba se vrši na ta način, da se po razredu, v katerem je upokojeni razvrščen, določi nova pokojninska osnova in od te osnove nova pokojnina, seveda odvisno od let pokojninskega staža.

Prevedba borcev NOV, katerih pokojnine so prevedene po zakonu iz leta 1957, v zavarovalne razrede I., II. in III. kategorije delovnega mesta s 25 ali več leti pokojninskega staža, se izvede tako, da se predhodno popravi zavarovalni razred s premikom v

neposredni višji razred, oziroma za kvalificirane delavce za dva razreda višje.

Poleg tega je za vse borce NOV, ki so bili upokojeni pred 31. decembrom 1957, ne glede na kategorijo delovnega mesta in trajanje pokojninskega staža in osnovo, po kateri je dosežena pokojnina in ki jim je v poseben

staž priznana udeležba v vojnah 1912. in 1918. leta, predvidena pomaknitev v neposredni višji zavarovalni razred od tistega, v katerega je bil razvrščen po zakonu iz l. 1957. Za tako razvrstitev je važno dejstvo, da je uživalcu priznan staž udeležbe v teh vojnah, ne pa njegovo trajanje.

NEZNANI MLADENKI - ŽRTVI FAŠIZMA IZ LESKOVCA

Pravkar so odšli moji gostje. Nič posebnega. Prišil so in odšli. Ljudje prihajajo in odhajajo; hite po svojih poteh. Vsak človek ima svojo pot, po kateri mora.

Pravkar so odšli. Za hip so prišli v moje življenje, mi voščili mnogo sreče, malo pomolčali in tiho odšli. Le pritenjeni odmevi njihovih korakov so ostali tu, pri meni, v razvalinah neke lepote, popolnosti, ki bi mi morala pomeniti mnogo več, a je tudi to kot odmev koraka, ki je zastal sredi poti.

Tam na mizici je moja slika. Velika slika v okviru. Dveleten otrok, nad katerim se je še pravkar sklanjala smrt in zadnji trenutek odšla, v očeh pa pustila strašno spoznanje. O, nikoli se niso te oči spreminile! Tu, v tej sobici ni sreče, tista slika tam govori, vsa govori in jaz to vem. Vem, da je moja sreča ostala tam daleč, daleč na severu, v črni baraki, ko so umirala nedolžna življenja, ko so jemali, jemale nenasitno, jemali, kot bi bili lačni človeških življenj, ko...

Rodila sem se v nemškem taborišču leta 1942. Pri mami sem ostala zelo malo časa. Nekoga dne so prišli in jo odpeljali z ostalimi ženami, od koder se ni več vrnila. Mene so prenesli v bolnico, kot so takrat imenovali tiste črne barake, ki sem jih poznala vedno samo iz pripovedovanja. Bila sem slabotna in bolna, brez mame in varstva. Takrat se še

nisem ničesar zavedala. Stara sem bila nekaj mesecev.

Mama se ni vrnila, da bi me vzela in varovala, v bolnici pa je bilo najbrž premalo prostora za ubogo, drobno stvarco, ki je komaj zagledala svet. Bila sem jim napoti, nisem jim še mogla koristiti, poleg tega so pa tudi hoteli zatreti »slovensko golazen«. Začeli so pri najmlajših, slabotnih in ubogih, pri tistih, ki so bili tako neboljani in majh-

ljali njihova grozotna uničevanja, zapisovali, računali, pripravljali nove strupe in spet ugotavljali. Niso spraševali za posledice. To zanje ni bilo važno. Prihajali so dan za dnem, mesec za mesecem, dokler niso odšli za zmeraj, za sabo pa so pustili svoje sledove v zločinih izropanih človeških življenj, uničenih in opuščeni, prepuščenih v boju z življenjem na svojih strašnih poteh, ki jih je označil fašizem

veliko marjetic bom natrgala, da bom zelo srečna. In tebi bom pomagala... Kajne, da me boš naučila?

Takrat mi je povedala. Razen da se ne bom mogla iti skrivati v travnik, nisem ničesar razumela.

Razumela pa sem kmalu potem. Vsak dan več in vsak dan hušja je bila resnica. Razumela sem, da nimam mame, da jo je vzelo neko nemško taborišče na severu, razumela sem, da nimam očeta, ki je nekje padel in zanj nihče ne ve, razumela sem še mnogo več, mnogo strašnejšega in krutega. Razumela sem, da sem hroma. Vzeli so mi najdražje, kar človek ima, ko sem bila premajhna, da bi se lahko branila. Le tega, kako so to smeli, ne bom nikoli razumela.

O, marjetice! Ali naj vas vprašam za svojo izgubljeno srečo? Naj vas še vprašam, kje naj jo iščem? Naj jo iščem s svojimi lesenimi nogami, ki me spremljajo že skozi vse moje bedno življenje? Ali mislite, da me bodo te pripeljale k njej?

O, moja sreča je daleč, daleč na severu, pokopana je bila pred dvajsetimi leti, o, predalet je to, da bi se lahko verovala vanjo. Vzeli so mi jo, ostala je tam, pokopana z mojo mladostjo in življenjsko radostjo, daleč je, tam v črni baraki, ograjena z bodečo žico, obdana z mračnimi stolpi, črnimi in molčecimi; nikomur ne povedo, da je tam moja sreča; takrat so pozabili nanjo, ker stolpi molče in govore le strojnice. Ti ne vedo za mojo srečo, nikoli niso vedeli zanjo. Je jaz vem. Vem, da je tam, davno pokopana, popolna, in ne bo nikoli več prišla v moje življenje...

Ani Rostohar:

Danes mi je dvaindvajset let

ni, in se niso ustrašili zločina. Vedeli so, da se jim tu ni treba bati poraza. Kaj bi jim mogel storiti polleten otrok? Zajokla, to je vsa njegova obramba. Jok je prošnja, krik, obsodba in smrt. V joku ni sreče!

Da ne bi zastoj jedla njihovega »kruha« in da ne bi umrla, ne da bi jim poplačala njihov trud, so tudi zame našli nekaj, da sem jim koristila. Ničče ni vedel, kdaj je bilo to, koliko sem bila stara. Bil je v času zločinov, umiranja, rojstva otrok, ki so bili prepuščeni ognju, lakoti, smrti. Zgodilo se je, ko so me spoznali za »uporabno«. Vsak dan so prihajali k drobnim, slabotnim deklicam, ki so jih prihajali s stekleničkami in prinašali smrt. Dan za dnem so ugotav-

in jih spremlja vsak trenutek na vsakem koraku.

Po osvoboditvi me je vzela k sebi neka mamina prijateljica brez otrok. Nekoč, ko bi že morala zdavnaj hoditi, sem ležala na pol dvignjena in sem jo nenadoma vprašala.

— Teta, zakaj jaz ne znam skakati kot ostali otroci? Pogledaj, igrajo se. Rada bi se šla z njimi skrivati, pa ne znam teči. Moje noge so tako neme! Iva vem, kot bi ne bile žive. Ali ne, da me boš ti naučila teči in skakati, in šla se bom skrivati, šla bom na travnik in si natrgala marjetice, da jih povprašam za srečo!? In

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zaved »Borec«, Lj. Beethovnova 10/II — Tisk in klistri CŽP »Ljudska pravica«, Ljubljana — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina znaša 800 dinarjev — Posamezna številka stane 20 dinarjev — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj. p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 000-11/008-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607 — Rokopisov ne vračamo

ODGOVORI

NA »ZKANJE IN SPOMIN«:

1. Vojni muzej JA v Beogradu — Kalemegdan
2. Leta 1945
3. Car-puška
4. Car-kolokol

Gostinsko podjetje

»ČRNUČE«

Črnuče z obrati:

- GOSTILNA »ROGOVILEC«, ČRNUČE 91
- GOSTILNA »STADION«, Titova 84
- GOSTILNA »BEŽIGRAJSKI HRAM«, HRANILNIŠKA 1
- GOSTILNA »JANŠEVA KLET«, JANŠEVA ULICA 15
- BUFFET »ŠIBENIK«, TITOVA 45
- BUFFET »RAŠICA«, TITOVA 166

SE PRIPOROČA DELOVNIM LJUDEM ZA CENJENI OBISK. Z DOBRO POSTREŽBO IN ZMERNIMI CENAMI SE VAM BOMO ODDOLŽILI